

ANTIKVARIAT
MATS REHNSTRÖM

KATALOG 86

54 böcker
ur
Ericssbergs bibliotek

2024

2.

9.

14.

5.

11.

10.

54 BÖCKER UR

ERICSBERGS
BIBLIOTEK

ANTIQUARIATETS KATALOGER 68 och 75 innehöll exempel på den rikedom av böcker och ämnen som präglar biblioteket på Ericssbergs slott. Denna variakatalog är en fortsättning och presenterar 54 böcker från fem århundraden. Den är uppställd kronologiskt med början i en kommenterad bibelutgåva från 1400-talet som den blivande Karlstadsbiskopen Erland Broman köpte i Leipzig 1659 på hemväg från sin långvariga första studieresa. Sist i katalogen är den fina faksimilupplaga som Carl Jedvard Bonde lät göra av sitt exemplar av Olaus Magnus *Opera brevis*, vilket 1887 var det enda i Sverige.

I katalogen finns många intressanta exempel på texter, tryckhistoria, illustrationskonst, bokband och provenienser, bland annat återfinns en rad översättningar av klassiker från Snorre Sturlasson över Defoe till Laurence Sterne, vilka är betydelsefulla vittnesmål om texters spridning.

Imponerande är det ståtliga gåvoexemplaret av 1643 års lagböcker med de två första bladen tryckta på pergament och bundet i ett samtida grönt sammetsband. Det är ett objekt som ger en svåröverträffad närhet till svensk stormaktstid under drottning Kristina. Från samma period

är en anoterad bok som den kringflackande författaren och mystikern Friedrich Menius ägt och vars texter uppenbart påverkat hans eget tänkande och skrivande. Den är dessutom försedd med två teckningar som ger en udda bild av interaktionen mellan könen.

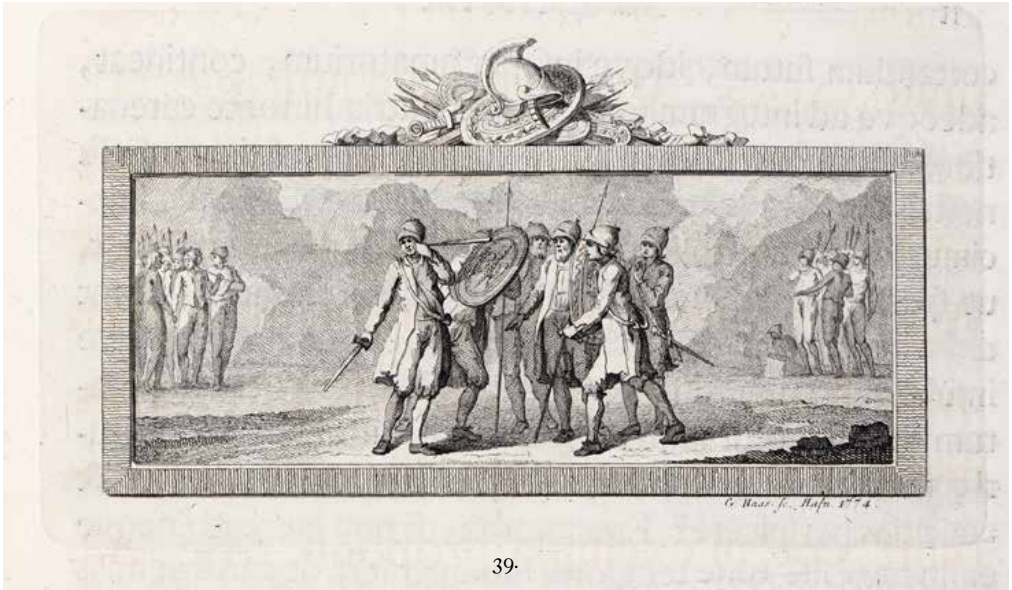
Rikt illustrerad med många dödliga stick är den charmiga *den adelige fächtare-konsten* av Porath, vilken passande nog har tillhört en svärdfejmästare. Katalogens finaste bokband är det tidiga svenska tvillingband som sitter på *Telemachs Ulyssis sons äfventyr* och har ägts av den bokintresserade familjen Rosenhane.

Förhoppningen är att katalogen ska bidra till bilden av det kunniga och passionerade samlande som låg bakom uppbyggnaden av det stora Ericssbiblioteket. Samtidigt gör katalogen det möjligt att komplettera andra boksamlingar och inspirera till nya.

Med vänliga hälsningar!

Mats Rehnström

39.

Ståtlig inkunabel med svensk proveniens

1. *Textus biblie cum glosa ordinaria Nicolai de Lyra postilla moralitatabus eiusdem Pauli Burgensis additionibus Matthie Thoring replicis.* I–VI. Basel, J. Petri et J. Frobenius, 1506 respektive 1498. Folio. 374 + (324, 1 blankt) + (440) + (479, 1 blankt) + (244) + (279, 1 blankt) blad. Med träsnitt i texten. Del II–VI har genomgående samtida handmålade anfanger i rött och blått. Sex samtida ganska nötta men tidstypiska svinläderbd med upphöjda bind, blindlinjerade ryggar och rikt blindpressade pärmar samt gröna snitt. Ryggarna med senare titeletiketter, sannolikt från 1700-talet, och små handskrivna pappersetiketter från samma tid med numret "155". Den sista volymen skadad överst på ryggen. Nio av de ursprungligen tolv metallspännena bevarade och på slefarna har i samtiden textats "Glossa Lira" samt de aktuella kapitlen i bibeln. Några av delarna är bundna med gamla pergamentmanuskript som kikar fram på insidan

av pärmarna. Del I är ur en annan upplaga än övriga delar och större till formatet, dess band skiljer sig även något till utförandet. Fuktränder i marginalen här och var, en större fuktrand i del V. Del I saknar till skillnad från övriga delar handmålade anfanger och begynnelsebokstäver i texten. Gamla noteringar och två välgjorda lagningar på det ganska solkiga titelbladet till del I, pappersförlust i ytttermarginalen i blad 331 och fuktfläckar i övre marginalen från blad 364 till slutet. De avslutande bladen i del IV med maskhål i marginalen. Reva i inre marginalen i blad B6, L6 och M5 i del V och blad M5–6 med lagad innermarginal och lösa i häftningen. Litet maskhål i nedre marginalen i del VI från blad I3. Med ett fåtal samtida marginalnoteringar. Samtliga volymer med överstruken namnteckning "E. Broman". I den första volymen återfinns under namnteckningen en datering Lipsiæ (Leipzig) 1659. Ståtlig svit med Ericsbergs biblioteks exlibris. *300000

TEXTUS BIBL
PARS PRIMA

155

TEXTUS BIBL
PARS SECUN:

155

TEXTUS BIELIÄ
PAS TERTIA:

155

TEXTUS BIBL
PARS QVART

155

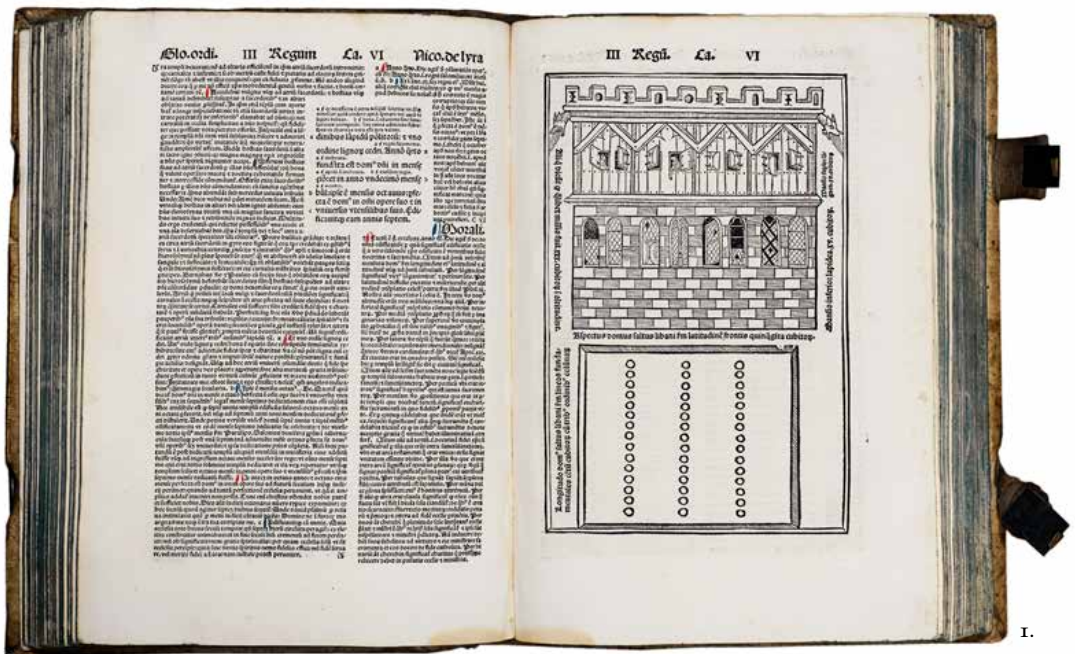
LE
A:

TEXTUS BI
PARSQUIN

155

Sexa ps glc ordi.

VD16 B2583 för del I, GW 4284 och ISTC ibo060900 för del II–VI. Die Bibelsammlung der Württembergischen Landesbibliothek Stuttgart D208 respektive Dr83. Bibles imprimées du XVIe au XVIIIe siècle conservées à Paris 769 respektive 759. Består av Vulgatan med kommentarer av Nicolaus de Lyra, Guillelmus Brito, Paul de Saint-Marie, Mathias Döring och Bernardinus Gadolus. Del I är ur Conrad Leontorius utgåva från 1506–08, del II–VI är ur Sebastian Brants inkunabelutgåva från 1498. Franciskanen Nicolaus de Lyra (ca 1270–1349) var en av medeltidens mest inflytelserika exegeter och hans utförliga kommentarer till bibeln trycktes i flera bibelutgåvor redan under 1400-talet. Hans *Postilla perpetua* 1471 var den första tryckta kommentaren till bibeln och bland andra hänvisar Luther flera gånger till den. Bibeltexten är här satt i mitten av bladen med kommentaren runt om, ett typografiskt upplägg som även användes i *Postilla perpetua*. Det har diskuterats om Lyra var konverterad jude, han behärskade uppenbarligen hebreiska och hans kommentarer har visat sig vara påtagligt influerade av den judiska tänkaren Rashis kommentarer till talmud från 1000-talet. Även flera av diagrammen och figurerna i texten går tillbaka på Rashis förlagor. Guillelmus Brito var fransk franciskaner och i början av 1300-talet rektor för Paris universitet. Humanisten, teologen och satirikern Sebas-

tian Brant (1457–1521) är mest bekant genom sin *Das Narrenschiff*, men var även, som här, verksam som utgivare. I del I, som alltså är ur Leontorius edition och tryckt några år senare än de andra delarna, kan man se hur typografin förändrats och boktryckarkonsten mekaniserats: anfängerna är nu i huvudsak tryckta i stället för handmålade och behovet av hantverksmässig kolorering var i avtagande. Bland de samtida marginaltilläggen kan nämnas de i del VI om ”de secta Sarracenorum” och ”de duratione secta Mahumete”. Exemplaret har tillhört superintendenten i Karlstads stift Erland Svenonis Broman (1632–93). Han var son till kyrkoherden i Kil Sveno Christopheri Brunius och inledde sina studier i Uppsala 1643 innan han fortsatte dem utomlands och blev fil. mag. i Greifswald 1655. Efter detta bedrev han studier i Helmstedt, Wittenberg och Leipzig samt reste därefter till bland annat Prag, Basel och Strasbourg, varefter han återvände till Leipzig där han stannade till 1659. Där införskaffade han alltså föreliggande exemplar och återvände sedan som hastigast till Sverige innan han i slutet av 1660 begav sig ut på en ny resa, denna gång till bland annat England. Efter hemkomsten till Sverige 1663 arbetade han en tid som lektor i Karlstad innan han utnämndes till Karl XI:s hovpredikant 1665 och till superintendent i Karlstads stift 1673.

2.

Spoles exemplar

2. IAMBlichOS m.fl. *Iamblichus de mysteriis Aegyptiorum, Chaldæorum, Assyriorum.* Proclus in *Platonicum Alcibiadem de anima atque dæmone. Idem de sacrificio & magia.* Porphyrius de *divinis atque dæmonib.* Psellus de *dæmonibus.* Mercurii Trismegisti *Pimander.* Eiusdem *Asclepius.* Lyon, I. Tornæsius, 1549. 16:o. 543, (1) s. Med boktryckarmärke på titelsidan och sista sidan har en vinjett med pyramid inom en cirkel och mottot "nescit labi virtus". Samtida pergamentbd. Helt guldsnitt. Ryggen med "15." och författarnamnet i bläck. Bandet med smärre solkigheter. Ett av försättsbladen fullskrivet med gamla anteckningar på latin om författaren hämtade från Morhof. Inlagan med enstaka fläckar. En del gamla understrykningar. På titelbladet namnteckning av Andreas Spole. Fint ex. *20000

Adams I:2. Cartier 142. Denna samlingsutgåva, som innehåller en rad mystika, ockulta och hermetiska texter, utgavs första gången av Aldus 1497 och omtrycktes många gånger. Översatt av den italienska filosofen och ledaren av den platoniska akademien i Florens Marsi-

lio Ficino (1433–99). Detta är första Tournes-utgåvan. Innehåller verk av den nyplatoniska filosofen och mystikern Iamblichos (ca 245–330), den nyplatoniska filosofen Proklos (412–85), patriarken av Antiokia Porphyros (d. 412) och den bysantiska filosofen Michael Psellos den yngre (1018–78) samt två texter tillskrivna figuren Hermes Trismegistus. Iamblichos skrifter väckte intresse i Sverige under stormaktstiden och drottning Kristina ska ha läst *De mysteriis* med stort intresse. På hennes initiativ skrev Johannes Schefferus ett arbete om den pythagoreiska filosofin med Iamblichos som en huvudkälla. *Dictionary of scientific biography* skriver: "Iamblichus was attracted by the prevalent gnostic and sometimes magical practices that were supposed to lead to salvation. His work *On the Egyptian Mysteries* is a characteristic attempt to reconcile these practices with Platonic philosophy". Anders Spole (1630–99) var astronomi- och matematikprofessor i Uppsala och bland annat utgivare av almanackor. Han gjorde en längre studieresa i Europa och stannade i Paris i nästan tre år. Det är inte omöjligt att han förvärvade föreliggande bok under denna resa. Spole befann sig i övergångsfasen mellan antikens naturvetenskapliga världsbild och den nya naturvetenskapen utstakad av bland andra Copernicus, Descartes och Newton. Ett omfattande urval litteratur från antiken till samtiden inom Spoles ämnesområden fanns representerat i hans bibliotek, vilket räddades undan branden i Uppsala 1702 och såldes på auktion 1703. Den tryckta katalogen omfattade 1261 nummer och innehöll med hans biograf Nordenmarks ord "nästan allt, vad en astronom på denna tid hade behov av".

Sällsynt och viktig katekes för Växjö

3. JONÆ, P. A. *Cursus visitationis diæcesis Wexionensis.* Uthi hwilkom huffuudgrunden aff then öffning medh Christi församling/ effter catechismi ordning uthi visitationen hållin/ kortteliga är författat/ lärarom och åhörarom nyttig att öffuerläsa och begrunda. Item hwstafflan/ författat i sex predicningar/ allom them som på ämbetes och tjänsts wegna ther uthi rum haffua/ nödtorfftig att weta och öffuerwäga. Sammandragin och uthgångin. Rostock, C. Reusner, 1604–05. 8:o. (30), 155, 146–47, 158–361, (7) s. Titelsidan inom ett typografiskt ramverk. Med musiknoter i texten på några av de opagerade sidorna i slutet. Trevligt hfrbd från mitten av 1700-talet med upphöjda bind, guldlinjrad rygg, ljusbrun

titel etikett och stänkta snitt. Ryggen lätt blekt och med några obetydliga ytliga skador på pärmarna. Inlagan med enstaka småfläckar, en del sporadiska gamla understrykningar och marginalnoteringar. Titelbladet har lite bläckkludd i yttermarginalen och svaga spår av en raderad namnteckning nedtill. Fuktfläckar i yttermarginalen på s. 213–16 och några mindre i övre marginalen på s. 257–80 samt en liten bläckfläck på erratasidan. Med Hedvig Elisabeth Alströmers aningen oxiderade guldpräglade monogramstpl på främre pärmen och Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Fint ex. *I2000

Colljn 429. VD17 7:686969D. Med hyllningsverser av J. P. Ungius, S. Phrygius, N. Krokus, N. J. Bringius, P. H. Glandius, J. N. Oriensulanus och J. B. Rhotovius. På slutet återfinns psalmen "En christelig brwdasång" (numera "Så skön går morgonstjärnan fram") med tryckta musiknoter skriven av Philip Nicolai och översatt och utvidgad av Petrus Jonæ Angermannus i samband med domprosten i Växjö, Stenonis Magnus bröllop. Dessa avslutande sidor saknades i Hiertas exemplar av skriften. Typmaterialet till noterna följde sedermera med när Reusner blev inkallad till Stockholm av Karl IX 1608. Mycket rar katekes och stiftsordning för Växjö stift. Före kyrkolagen 1686, som syftade till att ena den svenska kyrkan, förekom regionala skillnader mellan stiftet i fråga om ceremonier m.m. och detta arbete "kom att få stor normgivande betydelse för kyrkans samlade regelverk under stormaktstiden" enligt *Svenskt biografiskt lexikon*. Petrus Jonæ Angermannus (1559–1630) utnämndes till biskop i Växjö 1595 efter en tid som rektor och kyrkoherde i Arboga. Han "framtonar vid sidan av Abraham Angermannus som den mest profilerade representanten för den lutherska ortodoxi som inledde en målmedveten offensiv för att i praktiken omsätta Uppsala mötes beslut. Till skillnad från ärkebiskopen och andra kollegor präglades hans agerande av en mjuk personlig framtoning såväl vid riksdagarna som i hans talrika religiösa skrifter" menar *Svenskt biografiskt lexikon*. Hedvig Elisabeth Alströmer (1716–1806), född Paulin, var gift med Jonas Alströmer och hade ett omfattande och i huvudsak svenskspråkigt bibliotek med stora avdelningar ekonomi, hushållning, medicin och naturvetenskap. Carlander citerar läkaren J. T. Fagræus skildring från 1767 av hennes bibliotek där denne bland annat menar "at detta bibliotek kan vara ett bevis emot dem, som påstå det man intet mycket dugeligt har att läsa i vårt modersmål". Biblioteket var även tillgängligt för "lär-giriga grannar"

En kontroversiell mystikers exemplar

4. WECKER, J. J. *De secretis libri XVII*. Ex varijs authoribus collecti, methodiceq[ue] digesti, & aucti per Joan. Jacobum Weckerum, basiliensem, medicum colmariensem. Accessit index locupletissimus. Basel, C. Waldkirch, 1604. 8:o. (16), 667, (27, 2 blanka) s. Boktryckarmärke i träsnitt. Med träsnitt i texten. Samtida solkigt pergamentbd med blindpressad rygglinjering, pärmar med blindpressade ramverk och dekorativ oval medaljong i mitten samt stänkta snitt. Två intressanta kolorerade handteckningar inom träsnittsramar från 1500-talets slut eller 1600-talets början inklustrade på pärmarnas insidor. Samtida anteckningar på försättsbladets baksida. Flera skrivblad medbundna i början och slutet, varav ett i slutet med omfattande samtida anteckningar. Även eftersättsbladet med en lång samtida anteckning. Några samtida anteckningar och många NB i marginalerna. Spridda fläckar och smärre solkigheter. Friedrich Menius ägaranteckning "Sum Fridrici Menii ao. 1640" på titelbladet. Ur det Cederhielmska biblioteket på Säby med initialerna "G.L.C.". *75000

VD17 39:137206F. Krivatsky 12624. Duveen s. 612 för den troliga första upplagan från 1582. Johann Jacob Wecker (1528–86) var en schweizisk läkare och filosof. Han är mest berömd för föreliggande arbete vilket är en slags uppslagsbok i genren "Books of secrets" i sjuttionio avdelningar över praktiska och teoretiska kunskaper inom främst farmaci och medicin men även rörande ämnen såsom astronomi och kosmetik samt en mängd mer esoteriska och hermetiska kunskaper inom alkemi och trolldom. Det inleds med en förteckning över drygt hundra läkare, filosofer och mystiker ifrån vilka Wecker hämtat upplysningar, inklusive sådana som Nostradamus, Paracelsus och Zarathustra. Friedrich Menius (1593/1594–1659) var en tysk författare och mystiker. Efter studier i Rostock och Greifswald anställdes han som inspektör över Gustav Horns livländska gods och som dennes fältpräst 1629. Han utnämndes sedan till lärare i historia vid gymnasiet i Dorpat 1630 och blev professor i samma ämne vid universitetet därstädes 1632. Under denna tid var han även verksam som skald av latinsk poesi och översättare av engelsk renässansdramatik. Efter anklagelser om bigami flydde han från Dorpat 1637 och via Ösel och Danmark kom han till Sverige där han i ett brev till Axel Oxenstierna,

4

som han stått i kontakt med sedan 1620-talet, bönföll om understöd. Kring 1640, det år Menius införskaffat föreliggande exemplar, var han verksam som gruvinspektör i Småland. Efter några år av misslyckade försök att etablera sig inom bergsnärningen begav han sig till Stockholm och utgav där under pseudonymen Salomon Majus det mystiska arbetet *Consensus Hermetico-Mosaicus* (1644) – en tolkning av första mosebok inspirerad av bland annat Comenius och Böhmes texter. Menius blev vid publiceringen anklagad för kätteri och fängslad. En anklagelsepunkt var att han ansågs förneka treenigheten. Utöver detta befanns arbetet innehålla en rad irrläror från den alkemiska och hermetiska tankesfären. Efter en långdragen rättsprocess, inklusive hot om dödsstraff, frigavs Menius 1646 sedan han tvingats ta avstånd från sin bok och förklarar den som irrlära och villfarelse. Menius liv efter rättsprocessen är, utöver hans dödsår, ofullständigt dokumenterat, möjligen arbetade han en tid som gruvsdräng i Falun och lämnade därefter Sverige. Hans hermetiska författarskap tycks ha inletts 1639 med ett utgivet verk som är bevarat i handskrift med titeln *Pandora Sophia* och nådde sin kulmen med *Consensus* 1644. Det är således under en intensiv period av mystiskt skrivande som Menius införskaffat föreliggande exemplar av Weckers alkemiska och hermetiska verk. Menius har uppenbarligen läst boken noga då den innehåller 43 nota bene och 15 andra marginalanteckningar. På ett av försättsbladen har han listat vilka passager som berör olika bibelställen. Listan inleds med referenser till första mosebok, och mer specifikt till ställen som rör just treenigheten. På eftersättsbladen finns en något svårbegriplig anteckning på latin om kråkungar, fadern och sonen, och en sten, högst troligt de vises sten. Därunder står på svenska att "lijbbsticka är den root man kan hielpa [raderat ord] till rätta medh", där det avgörande ordet blivit bortskrapat. Slutligen finns längre anteckningar på tyska, dels om ölbrygning, dels om sidentyg och sidenstrumpor. De två inklistrade kolorerade handteckningarna är tydligt emblematiska och samtida eller äldre än boken. På den ena står två kvinnor och slipar en man på en slipsten. Ytterligare en man står bredvid (och väntar på sin tur?) medan en annan kvinna för bort tre (färdigslipade?) män i en kärra. Den andra bilden föreställer en välklädd yngling som balanserar på en boll. Till vänster i bild står en äldre kvinna som håller honom i ett koppel eller en kedja, och till höger en yngre kvinna. Det Cederhielska biblioteket började byggas upp i slutet av 1600-talet av presidenten i Göta hovrätt Germund Cederhielm. Det ärvdes och utökades ytterligare av sonen Eric Germund men framförallt av dennes son Germund Carl. Den sista ägaren i familjen Cederhielm, Germund Ludvig, lät i början av 1800-talet flytta hela boksamlingen till Säby utanför Linköping. Den omfångs-

4

rika manuskriptsamlingen donerades med tiden till Uppsala universitetsbibliotek medan boksamlingen 1841 gick i arv till Cederhielms hushållerska. Hennes efterlevande lät sälja böckerna på auktion i Stockholm 1878, 1880 och 1882. Biblioteket var då starkt reducerat på grund av en omfattande misskötsel under de föregående trettio åren men dessa bokauktioner var trots detta bland 1800-talets viktigaste och mest intressanta, inte minst genom de många äldre provenienserna som fanns i samlingen. Där ingick bland annat böcker ur Magnus Gabriel De la Gardies bibliotek och även ett stort antal krigsbyten ur polska bibliotek, framförallt med Karl Ferdinands pärmexlibris eller namn. Många av dessa böcker hade förvärvats vid försäljningen av det Oxenstiernska biblioteket 1732.

Heimskringla på danska

5. SNORRE STURLASSON. *Norske kongers chronica*. Udsat paa danske/ affh. Peder Claussøn/ for dum sogneprest i Undal. Nu nyligen menige mand til gaffn/ igiennemseet/ continuerit oc til trycken forferdiget. Köpenhamn, M. Martzan, 1633. 4:o. (24), 136, 139–76, 179–858, (22, 2 blanka) s. Titelsidan tryckt i rött och svart inom träsnittsram. + CLAUSSØN, P. *Norriges oc omliggende øers sandferdige bescriffuelse/* indholdendis huis vært er at vide/ baade om landsens oc indbyggernis leilighed oc vilkor/ saa vel i for dum tid/ som nu i vore dage; korteligen tilsammen fattit. Köpenhamn, M. Martzan, 1632. 4:o. (8), 185, (11) s. Titelsidan tryckt i rött och svart inom träsnittsram. Samtida något solkigt pergamentbd med bläcknumrering på ryggen. Infärgade snitt. En skuren liten stjärna i bakpärmens pergament. En del lager- och småfläckar. Första titelbladet med hårt överstruken anteckning. Svag fuktrand i övre hörnet i början. Det sista registret med några småveck i yttermarginalen. Mindre spår av gammal auktionsetikett på frampärmens insida. Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *60000

Fiske s. 536 respektive 88. Bibliotheca danica III:909 respektive 842. Thesaurus 652 respektive 438. Det första arbetet översatt av Peder Claussøn och med ett förord av utgivaren Ole Worm. De första femhundra sidorna utgörs av en översättning av Sturlassons kungasagor *Heimskringla* och därpå följer översättningar av bland annat *Sverris saga* och *Håkonar saga* samt tillägg författade av Worm. En tidigare, men inte lika omfattande, översättning utgiven av Jens Mortensen utkom 1594. Först 1697 utkom en utgåva av den kompletta *Heimskringla* på isländska och då med såväl svensk som latinsk översättning. Den utgåvan sammanställdes av Johan Peringskiöld. En utökad utgåva av Claussøns översättning, medtagande ett antal passager vilka utelämnats i föreliggande utgåva, utkom 1757 (se nr 31). Det andra arbetet består av Claussøns historisk-topografiska beskrivning av Norge och de omgivande öarna. Peder Claussøn Friis (1545–1614) var författare och präst, mest berömd för översättningarna och författarskapet i föreliggande arbeten.

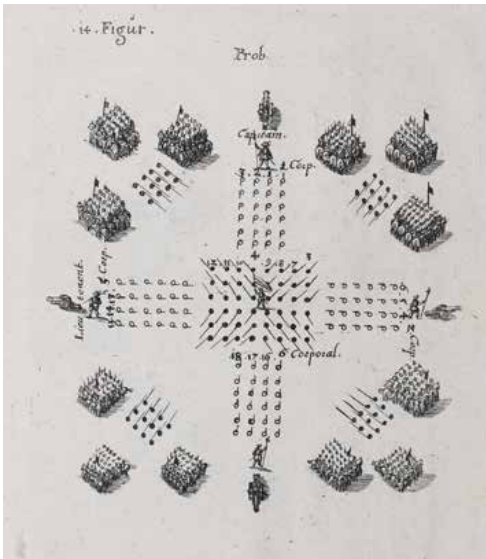
Om Gustav II Adolfs stridstaktik

6. TROUPITZEN, L. VON. *Kriegs Kunst/* nach königlicher schwedischer Manier eine Compagny zu richten/ in Regiment/ Zug- und Schlacht-Ordnung zu bringen/ zum Ernst anzuführen/ zu gebrauchen/ und in esse würrklich/ zu unterhalten. Durch Laurentium à Troupitzen. Mitzugehörigen Kupffern. Frankfurt am Main, M. Merian, 1638. 4:o. Grav. titelblad, (4, 1 blank, 1), 64 s. & 30 delvis utvikbara blad med grav. illustrationer numrerade 1–31 och två extra märkta med +. Samtida pergamentbd med präntad titeltext. Pärmarna något konkava och med en del småfläckar. Smärre blyertskludd på insidan av pärmarna, där också pärmappret ställvis lossnat i marginalerna. Eftersättsbladen med fuktränder. Titelbladet med en mindre reva i övre marginalen. Någon enstaka lager- och rostfläck och s. 13–14 med en minimal pappersförlust i yttre marginal. Första planschen med en reva i vikningen. Fint ex. *45000

6.

VD17 12:654152G. En första upplaga utkom 1633. Några av planschererna med flera numererade illustrationer på samma blad. Med tryckt dedikation till Alexander Ramsay från Mattheus Merian daterad 1633. Om marsch- och slagordning inom den svenska hären. Den svenska strids-taktikens blandning av ryttarförband och skyttesoldater till fots med lätta artilleripjäser bidrog till både ökad rörlighet och kraft hos infanteriet. Den vanliga så kallade karakoll-taktiken, som användes av ryttare i alla arméer, gick ut på att varje led av ryttare red fram mot motståndaren, avlossade sina pistoler på nära håll, svängde tillbaka längs de bakifrån kommande ryttarledens sidor, för att sedan sluta upp som förbandets sista led. På sin väg framåt laddade ryttarna om så att de åter kunde skjuta när de kom längst fram. Gustav II Adolf modifierade denna taktik, så att ryttarna i stället drog sina värjor och högg in på fienden medan musketörerna laddade om.

Nils Esbjörnsson Reuterholms exemplar

7. WECKER, J. J. *De secretis libri XVII*. Ex variis authoribus collecti, methodiceq[ue] digesti, & aucti per Joan. Jacobum Weckerum, basiliensem, medicum colmariensem. Accessit index locupletissimus. Basel, sumptibus L. Regis, 1642. 8:o. (16), 667, (27, 2 blanka) s. Boktryckarmärke i träsnitt. Med träsnitt i texten. Något nött stänkdekorerat skinnbd från 1700-talets första hälft med upphöjda bind och svartlinjerad ryggen utan titeletikett. Pärnarna med blindpresade ramverk av spegelbandstyp, vilka har fält av

7.

olika färg. Röd- och blåstänkta snitt. Bakpärmerna med en lång skrapskada och frampärmen med en lagad mindre skinnreva. Enstaka spridda fläckar. På frampärmens insida spår av gammal auktionsslapp. Bibliotheca Reuterholmianas bruna graverade exlibris med datering 1740 i blåck. *8000 VD17 23:270321W. Krivatsky 12626. Duveen s. 612 för den troliga första upplagan från 1582. Nya upplagor utkom fram till 1750. Bibliotheca Reuterholmiana byggdes upp av landshövdingen Nils Esbjörnsson Reuterholm (1676–1756) och var inriktad på "teologien, naturalhistorien, oeconomien, historien och politiken" samt bundet "i en art af engelska band" som dessa. Efter hans död delades samlingarna i fem delar mellan arvingarna, allt enligt Gjørwell. Nils Reuterholm var först landshövding i Dalarna och från 1739 i Närke och Värmlands län. Han var en tidig mecenat till Carl von Linné och när Vetenskapsakademien grundades 1739 var Reuterholm den första invalda ledamoten efter de sex grundarna.

Första bladen tryckta på pergament

8. *Sveriges rikkes landz- och stadzlagh/* medh ett nytt och gagneligit register widh endan bijfogat: sampt Uplandz-, Ostgötha-, Helsingelaghen medh hen. kon. mayst. nådige befallningh af trycket uthgångne. Sthlm, H. Käyser, 1643. Stor 4:o. (4), 8, (2), 1–174 + (4), 160, (29, 3 blanka, 6, 2 blanka, 4) + 120 + 142, (2 blanka) + 52 + 32 s. Texten omgiven av linjeramar. De tre första titelsidorna med dekorativa ramverk i träsnitt. Praktfullt men hårt nött grönt samtida sammetsbd med upphöjda bind. Helt ciselerat guldsnitt. Sammeten bortnött på binden och i pärmkanterna och både underliggande bindtråd och träpärmar tittar fram. Pärmarinsidor med ytliga maskangrepp. Den första pagineringsföljden har en lagad reva i yttermarginalen på s. 13 och några

fuktfläckar i nedre marginal och hörn på s. 55–62 och sporadiskt därefter. I den andra pagineringsföljden finns en lagad reva i yttermarginalen på s. 21, i den tredje (Upplandslagen) ett mindre nagg och rostfläck i yttermarginalen på s. 9 samt fuktränder i yttermarginalen på s. 51–68. Den sista pagineringsföljden har en fuktrand i övre marginalen från s. 17 till slutet och i denna del förekommer även några för- och understrykningar. Med Jacob Flemings namnteckning daterad 1652 och betitlad ”baro de Lais” samt en signatur ”CF” [?] daterad 1665. Såväl främre inre pärm som titelbladet med sentensen ”Nihil tam altum natura constituit quo virtus non possit eniti”, varav den på främre inre pärm är daterad 1669. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *40000

Collijn 486–87. Rudbeck 17. De tre första titelsidorna har dekorativa breda ramverk i träsnitt med Moses stentavlor överst och kung respektive skarprättare på vardera sidan samt det krönte riksvapnet nedtill. Rättegångs-ordinantie och rättegångs-processen på 32 sidor är flyttade från bihanget till efter Hälsingelagen. Detta är varianten med de inledande två bladen tryckta på pergament, vilka, enligt Rudbeck, finns i två exemplar på Kungliga biblioteket, ett exemplar i Göteborgs universitetsbibliotek och ett exemplar på Koberg. Collijn kompletterar med vardera ett exemplar i Linköping och Strängnäs. Dessutom finns ett exemplar med titelbladet tryckt på siden i Kungliga biblioteket. Jacob Fleming (1640–89) upphöjdes tillsammans med sina bröder i friherrligt stånd med tillnamnet av Lais 1654. Han utnämndes till assessor i Kammarrevisionen 1664, kammarråd 1666 och ambulerande landshövding med början 1674. Hans far Henrik Fleming (1584–1650) blev efter en imponerande militär karriär bland annat assessor i Krigskollegiet och var lantmarskalk vid riksdagen 1643–44, ett tillfälle då en exklusiv utgåva av detta slag möjligen var en lämplig hedersgåva. Sentensen som återfinns både på främre pärmens insida och titelsidan är formulerad av den romerska historikern Quintus Curtius Rufus och kan översättas till ”Naturen har inte placerat något så högt att dygden inte kan nå det”.

Lexikon över juridisk medeltidssvenska

9. (LOCCENIUS, J.) *Lexicon juris sveo-gothici*. Qu-
antâ fieri potuit industrâ collectum & concinna-
tum. Sthlm, typis & sumtibus H. Keyzers, 1651.

Högsmal 12:o. (182) s. Samtida något solkigt pergamentbd med ett par gamla numreringar på ryggen. stänkta snitt. Sporadiska småfläckar och marginalnoteringar. Inköpsanteckning daterad den 2 augusti 1651 på titelsidan med delvis raderad svårläst namnteckning. Bra ex. *9000

Collijn 530. Nya bearbetade upplagor utkom 1665 och 1674. Johannes Loccenius (1598–1677), ursprungligen från Holstein, var bland annat professor i juridik och universitetsbibliotekarie i Uppsala. För att underlätta för rättsvetenskaplig forskning gav han ut *Lexicon juris*, som förklarar de ålderdomliga orden i de medeltida landskapslagarna.

Tidig upplaga av Sjölagen

10. *Sweriges rikjes siö-lagh*: som aff then stoor-mechttigste/ högborne förste och herre/ herr Carl then elffte/ Sweriges/ Göthes och Wändes konung och arff-förste/ stoor-förste til Finland/ hertigh uthi Skåne/ Estland/ Lijfland/ Carelen/ Brehmen/ Verden/ Stettin-Pommern/ Cassuben och Wänden/ förste til Rügen/ herre öfwer Ing-ermanland och Wiszmar; så ock pfaltz-grefwe widh Rhein i Beyern/ til Gülich/ Clewe och Bergen hertigh/ &c. stadgat wardt åhr effter Christi börd/ ett tusende/ sex hundrade sextijonde och siunde. Göteborg, A. Grefve, 1668. 4:o. (8), 67, (17) s. Stora riksvapnet i träsnitt på titelbladets baksida. Samtida fläckigt pergamentbd med rester av en bläcknumrering upptill på ryggen. Rödstänkta snitt. Pärnarna lite bågnade. Inlagan fuktfläckig. Enstaka äldre understrykningar. Titelbladet har några gamla bläcknumreringar och noteringar. Lite bläckkludd i texten på s. 3. Felskuren upptill i yttermarginalen på s. 51. Med Olai Häghers namnteckning och Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *7500

Collijn 490. Engström s. 115. Omtryck av första upplagan av sjölagen som utkom i Stockholm 1667. En tysk översättning utgavs i Wismar 1670 och Loccenius utgav lagen på latin 1674. Den svenska sjölagen av år 1667 ersattes först 1864 och i Finland 1873. Lagen byggde på förarbeten av Hendrick de Moucheron som utmynnade i ett förslag som en kommission under Seved Bååts ledning framlade 1665. Detta förslag bearbetades sedan av Johan Paulin

Olivekrantz och stadfästes av förmyndarregeringen den 12 juni 1667. Olai Häger är med all sannolikhet identisk med Olof Häger, adlad Hägerhjelm, (1628–99). Han blev rådman i Norrköping 1666 och borgmästare i Vadstena samt häradshövding i Kinda, Ydre, Valkebo och Vifolka häraders domsaga 1680. Han är stamfader för den adliga ätten Hägerhjelm, introducerad 1697.

Till polygamins försvar

II. (LYSER, J.) *Polygamia triumphatrix*, id est discursus politicus de polygamia auctore Theophilo Aletheo, cum notis Athanasii Vincentii, omnibus anti-polygamiis ubique locorum, terrarum, insularum, pagorum, urbium, modestè & piè opposita. "Londini Scanorum" [men sannolikt Amsterdam], "sumtibus authoris", 1682. 4:o. (10), 565, (1 blank, 32) s. Samtida pergamentbd med handskriven ryggtitel och "duplet" i bläck på frampärmen. Rödständta snitt. Enstaka småfläckar på bandet och stor svag fuktfleck på bakpärmen. Enstaka fläckar. Två små maskhål i nedre hörnet från titelbladet fram till s. 98, därefter har endast den ena masken orkat gnaga vidare fram till s. 234. Några blad med oskuren neder marginal. Fint ex. med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *9000

STCN 036345679. Åhlén & Åhlén 16.85. Detta är den tredje, omarbetade och utvidgade, upplagan av detta kontroversiella arbete om polygami. Den första tryckes i Danmark och omfattade 96 sidor, den andra 174 sidor. Båda dessa upplagor dömdes att brännas. Tryckorten för denna upplaga är omdebatterad, några attribuerar den till Lund, men fler till Amsterdam med stöd av vissa av stiltyperna och de typografiska vinjetterna. Den tyska prästen Johann Lyser (1631–84) förde en livslång kamp för att polygami skulle tillåtas och till och med upphöjas till norm i samhället då han ansåg det vara i enlighet med bibelns lära. För dessa tankar tvingades han föra en irrande tillvaro runt om i Europa till sin död. Under en tid vistades Lyser i Danmark, men utvisades av Christian V med hot om dödsstraff om han återvände och hans skrifter brändes av Köpenhamns bödel – vid bokbål som detta var tanken att bödelns stigma skulle smitta av sig på den brända skriften. Intressant nog besökte Lyser även Sverige, vilket framgår av ett utslag i Stockholms rådhus 1679, då Lyser anklagades för att "här i staden utspridd en förgelig skrift de Polygamia". Stockholms rådhus dom

blev densamma som den danska: "i anseende til sakens grofhet och den farliga efterföljd som har på tima torde, haft fog honom med lifs-straff belägga; dock emedan han sig på det högsta bedyrar, aldrig hafwa haft i sinnet höga öfwerheten offendera, altså pröfwat rätten skäligt, det bör han landet förwisas, och ofwanberörde hans förgeliga scriptum offentligen på torget i hans åsyn af skarprätaren förbrännas" (avtryckt i del IV av Loenboms *Handlingar til konung Carl XI:tes historia*, sidorna 167–71).

Lovande orientalist

12. ODHELIUS, L. *Deyu fartsufè ha-kenisah* [=hebreisk text] id est synagoga bifrons seu de scrutandis collapsæ synagogæ ruderibus. A.a. Frankfurt am Main, typis B. C. Wustii, 1691. 4:o. (12), 191 s. Titelsidan tryckt i rött och svart. + МАЮ, J. Н.. *Epitaphium Laurentii Odhelii*, pietate atque eruditione excellentis juvenis, ss. theologiæ candidati dignissimi ad virum summè reverendum & excellentissimum, dominum Ericum Benzelum, ss. theologiæ doctorem celeberrimum, et Stregensem episcopum vigilantissimum juxtà ac fidelissimum, ut & nobilissimum atque amplissimum dominum Ericum Odhelium physicum longè experientissimum, cæterosque inclutæ Odhelianæ familiæ cognator positum. Frankfurt, 1691. 4:o. (10) s. + *Elegiæ et epicedia in præmaturum obitum viri nobilissimi, amplissimi & excellentis dn. Laurentii Odhelii*, ss. theologiæ candidati dignissimi, amoris ac doloris justissimi indices. Frankfurt, 1691. 4:o. (12) s. Något nött samtida marmorerat skinnbd med upphöjda bind, oxiderad ryggedekor och helt guldsnitt. Skinnen ytligt nött på sina håll, t.ex. vid binden. Pärmarna lätt bågnade. Enstaka minimala maskhål på bakre pärmen och i främre falsen. Försättsbladets baksida har en gammal auktionslapp upptill som på grund av väta har tagit med sig delar av några bokstäver av titeltexten, vilket just där förorsakat försvagat tryck på titelsidan. Inlagan lite lagerfläckig. En namnteckning bortklippt från första titelbladet. Revor och smånagg i yttermarginalen på s. 11, 61, 69, 89 och 151–57 och i övre marginalen, även en bit in i texten på s. 53. Pappersförluster i yttre

marginalen på s. 27, 69, 101 och 145. Ett par kraftigare rostfläckar på s. 117 i yttermarginalen och i texten på s. 117 och 175. Med en gammal signatur, J. H. [eller N], daterad den 21 april 1705. *15000 VD17 14:053942B, 7:706214W respektive 547:694414A. Det första arbetet är Odhelius översättning av den italienska judiska filosofen och kabbalisten Abraham Yagels (1553–1623) *Lekah Tob* (1587). *Lekah Tob* har beskrivits som en judisk katekes inspirerad av katolska föregångare. Det andra arbetet innehåller personalier över den bortgångna Odhelius. Det sista trycket innehåller hyllningsverser av Jobus Ludolfus (varav en på etiopiska!), Joh. Daniel Arcularius, Michael Bernhardus Valentini, Christianus Klaur, Joannes Balthasar Ritter och Henr. Muhlius. Laurentius Odhelius (1659–91) var son till Ericus Odhelius, en av sin tids främsta orientalist och specialist på gammaltestamentlig exegetik. Sonen var även han en lovande orientalist och skrevs in vid universiteten i Oxford 1686 och Giessen 1688, men dog just som han skulle framlägga sin avhandling, vilken alltså utkom postumt. Odhelius testamenterade hundra sällsynta rabbiniska och hebreiska böcker till Uppsala universitetsbibliotek.

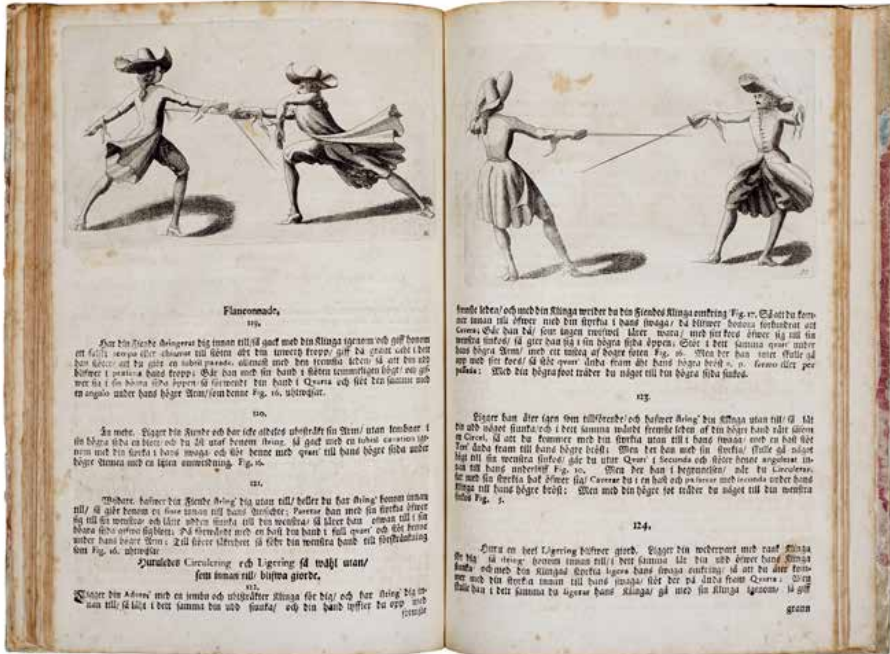
Svärdfejarmästarens fäktbok

13. PORATH, D. (VON). *Palæstra svecana*. Eller den adelige fächtare-konsten. Hwilken/ ibland andra ridderlige dygdenes nödwändige heders-teckn och tillhörighet/ med des rätta skickelser och anförande uthi en ensam klinga uppå stöt; blifwer här tydeligen anbracht och förestält. Hwar uthinnan först framtees en general discurs, omdömen och betänckligheter der öfwer/ med hwar meera infallande skiähl/ i hwarjehanda händelse och anställande. Dernäst blifwer här upwijst dhe högerhändige lectioner med sine tarfwelige och accurate koppar-stycken. Till det triedie och siste föllier de wenstre lectioner med dess bruuk och egenskaper emot högre handen/ och således den högre emot den wenstre. Hwilket alt detta uppå vårt swenske tungomåhl/ förste gången uthi en besynnerlig methode vårt k. fädernesland till tiens warder här framfördt och i liuset uthfärdat. Sthlm, D. Kämpe, (1693). Folio. Extra grav. titelblad, (130) s. & 1 planschblad med två grav. illustrationer på ena sidan. Med 22 grav. illustrationer i texten. Samtida trevligt men

ganska nött och småsolkligt halvpergamentbd med marmorerade pärmapper och röda snitt. Främre pärmens med svagt vertikalt brytmärke. Inre falsar professionellt och diskret förstärkta. Inlagan fint omhäftad och planschen hämtad ur ett annat exemplar. Den har en äldre anteckning mellan de två illustrationerna av en H. Svensson om att denne fått boken av sin far. Illustrationerna har till en del blivit utsatta för ungdomligt kludd i äldre tid, inte minst har de fäktande figurerna försetts med mustascher! Delvis något lagerfläckig inlaga. Det graverade extra titelbladet med fläckar. Andra signaturföljdens blad A2 med avrivet hörn med förlust av ett ord av texten på ena sidan. Gammal duplettmarkering i blyerts och spår av inklistrad gammal blank auktionsslapp på frampärmens insida. Med August. Reensfeldts och Erik Pihlgrens namnteckningar, den senare daterad december 1741, samt Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *50000

Collijn 720. Lindberg 31. Varianten med "Gunstige läsare" på sista sidan och rätt kustos "rö-" på blad H2. Planschen i varianten med två gravyrer på ena sidan. Det stiliga extra graverade titelbladet är signerat Erik Reitz, som även graverat de 24 illustrationerna. Med tryckt dedikation till Karl XI daterad den 30 september 1693. Detta är den första tryckta bok om fäktning på svenska. Boken bygger delvis på Salvator Fabris verk om fäktning, *Scienza d'arme*, tryckt på italienska i Köpenhamn 1606. Didrik von Porath eller Porat var "kongl. may:tz häff-fächtmästare" sedan 1677, adlades 1699 och avled 1703. Han var personlig fäktmästare till både Karl XI och Karl XII. Den första ägarnoteringen tillhör sannolikt svärdfejarmästaren i Stockholm Augustin Rensfelt (d. 1721). Rensfelt kom ursprungligen från Tyskland och var bland annat verksam vid Vira bruk. Två av honom tillverkade värjor finns bevarade i Livrustkammaren. Han ägde vid sin död två hus i kvarteret Ceres vid Stortorget i Stockholm. Rensfelt hade även en son med samma namn (1688–1741) som blev kvartermästare och löjtnant. Uppenbarligen kom boken ut på marknaden efter hans död 1741 då Pihlgren förvärvade den samma år.

August. Reensfeldt.

Första svenska översättningen av *Il pastor fido*

14. (GUARINI, G. B.) *Den trogna heerden* från wjldt-af lägnan bygd framhafd och alle wackre swänske wallbarn som redelig älskog kiär hafwa til wällmeent efterdömm e öfwersänd och förestäld af Gunno Eurelius. Stettin, S. Höpfner, (1696). 8:o. (2 blanka, 7, 2 blanka, 13), 205, 204–67, (3 blanka) s. Samtida pergamentbd med spår av en handskriven titel på ryggen. Svagt stänkta snitt. Något slags bomärke ritat överst på främre pärmerna och den bakre med några små fläckar. Pärnarna nötta på ovansidan så att träpärnarna tittar fram. Inre falsar med smärre sprickor. Bra inlaga med några sporadiska småfläckar. En pappersförlust i yttermarginalen på s. 3 och en liten bit av nedre hörnet bortrivet på s. 69. Diskret inköpsanteckning överst på bakre pärmens insida daterad den 13 september 1697. Med Joh. Henr. Schröders exlibris. Fint ex. *15000

Collijn 334. Klemming s. 63. Kleberg 920. Här finns båda titelvarianterna, den kortare titeln, vilken Collijn endast lokaliserat i ett exemplar, återfinns på s. (7). Med tryckt dedikation till Matthias Iser och en hyllningsvers av M. Lagerström. Guarinis herdedrama *Il pastor fido* utkom första gången 1590. Denna översättning av Gunno Eurelius, adlad Dahlstierna 1702, är den första svenska. Översättaren tog själv i sitt författarskap starka intryck från den italienska senrenässansens yppiga språkbruk via poeter som Marini och Guarini. Förutom det italienska originalet använde sig Dahlstierna i sitt översättningsarbete av Hofmannswaldaus tyska översättning och Lohensteins tolkning av prologen. Gunno Dahlstierna (1661–1709) var vid denna tid inspektör över lantmätarna i svenska Pommern. I förordet till översättningen framgår att han ”bomlike konst och wettenskap ifrån barndomen älskat” och ”till skaldekonsten ifrån ungdomen väl en naturlig böjelse, men ändå mera lust och trängtan haft; och öfvermåttan gärna poeter och deras skrifter både hört och läsit”.

15.

Översatt av Sparwenfeld

15. (POLO DE MEDINA, S. J.) *Dyde reglor/ then unge Lelio, af hans gamla wänn Jacinto från Medina, til wahrsamt/ och försigtigt lefwerne/ utur spanskan öfwersatte.* Sthlm, Burchardi, 1696. 12:o. 219. (9) s. Titelsidan tryckt i rött och svart. Aningen nött marmorerat samtida skinnbd med upphöjda bind och rik men oxiderad ryggdekor. Helt guldsnitt. Ryggen mer nött överst och nederst. Pärmarna med lite veck och repor samt lätt stötta hörn. Inre främre falsen ytligt sprucken. Missfärgad i yttermarginalen och en bit in i texten fram till s. 6 och även på de sista sidorna p.g.a. skinnet. Sporadiska småfläckar, t.ex. på s. 192–93 i nedre marginalen. C. F. Militz namnteckning med sentensen "Christus Fortunet Me" och C. J. Thamsteens namnteckning, båda nederst på titelbladet.

*7000

Collijn 719. Gyberg 137. Översatt av J. G. Sparwenfeld. De opaginerade sidorna på slutet innehåller en hyllningstext av Gustav Peringer Lilieblad, rättelser och bokreklam från Burchardi. Salvador Jacinto Polo de Medina (1603–76) var spansk skald och präst från Murcia och originalet *El gobierno moral a Lelio* trycktes där 1657. Johan Gabriel Sparwenfeld (1655–1727) var språkforskare och talade

fjorton språk. Han vistades i Spanien från december 1689 till oktober 1690 och hopbragte där en stor samling böcker och handskrifter, däribland *Codex aureus*. Böckerna och handskrifterna skänktes till stor del till Uppsala universitetsbibliotek och Kungliga biblioteket. En katalog över donationen till Kungliga biblioteket sammanställdes av bibliotekarien Gustav Peringer Lilieblad 1706. Utöver föreliggande översättning resulterade resan även i en översättning av Quarles *Enchiridion*, även den tryckt 1696. Sparwenfelds många resor inkluderade även ett besök i Rom där han gav påven Innocentius XII ett exemplar av sitt *Lexicon Slavonicum* och fick som tack fritt tillträde till Vatikanens bibliotek. De sista femton åren av sin levnad tillbringade han studerande och skrivande på sin gård Åbylund i Romfartuna socken i Västmanland.

Guide för handelsmän i Sverige och Ryssland

16. MARPERGER, P. J. *Schwedischer Kauffmann* in sich haltende eine kurtze geographische und historische Beschreibung dess Königreichs Schweden/ und aller dessen incorporirten Länder und Provinzien, sonderlich aber der vornehmsten Kriegs- und Friedens-Begebenheiten/ welche sich in demselben von so vielen Seculis her/ biss auff den anjetzo glorwürdigst-regierenden König Carl den XII zugetragen/ wobey zugleich denen Herren Kauffleuten und curieusen Reisenden/ eine accurate Verzeichniss gegeben wird/ was sie in Schweden der Commerciens halber/ so wohl in Ansehung dieses Reichs überaus bequemen Situation und Fruchtbarkeit/ als der (nach so vielen königl. Verordnungen) wohlengerichten Manufacturen, Seefahrten/ Wechsel-Negotio, Müntz/ Maass/ Gewicht/ Zoll- und Postwesen &c. zu beobachten. Welchen endlich zum Beschluss mit beygefüget ein kurtz-gefastes teutsch und schwedisches Gespräch- und Wörter-Buch/ samt einem vollständigen Register. Wismar och Leipzig, verlegt J. C. Schmidt, 1706. 8:o. Grav. karta, (6), 458, (14) s. + MARPERGER, P. J. *Moscowitischer Kauffmann* das ist: ausführliche Beschreibung der Commerciens, Welche in Moscau/ und andern seiner czaarischen Majestät Bothmässigkeit unterworfenen Reichen und Provinzien, so wol von dessen Unterthanen unter sich selbst/ als mit ausländischen Nationen

16.

getrieben werden. Wobey mit wenigen von der Russischen Länder und Städte bequemer Situation zur Handlung/ denen in Russland ein- und ausgehenden Waaren/ daselbst verfertigen Manufacturen, des Landes natürlichen Früchten/ Müntz-Sorten/ Maass und Gewichten/ &c. gehandelt/ zum Beschluss aber ein klein Vocabularium, oder Russisches Wörter-Buch mit angehänget wird. Lübeck, S. Struck, 1705. 8:o. (8), 158, (10) s. + *Der wohlverfahrne Seiffen-Sieder und Kertzen- oder Liechter-Zieher/ welcher in diesen neu-heraus-gegebenen Tractätlein/ gründlich und ausführlich lehret und anzeigt unterschiedliche bewehrte und wohl-eintragende Wissenschaften. Als erstlichen: auf vielerley Arten/ sowol gute Hus- und Wachs- als andere*

erdenckliche Seiffen zu sieden und zubereiten. 2. Krafft- und Stärck-Mehl auf das beste zu machen. 3. Den Flachs/ wie die schönste Seiden zuzurichten. 4. Die Leinwand in kurtzer-Zeit auf das schönste zu bleichen. 5. Das Wachs Schnee-Weiss/ gut und beständig zu bleichen. 6. Sonderbahre ungemeyne schön- hell- und lang-brennende Wachs- und Unschlit-Kertzen zu giessen. 7. Alten in der Farb verblichenen Sammet/ seidenen Zeuch/ Tücher und Gewand ihre verlohre Farbe wieder zu recht zu richten. 8. Allerhand fette Flecken aus den Kleidern zu bringen. Ein Werck aus langwüriger Praxi mit Mühe und Fleiss zusammen gebracht/ und nunmehr allen Liebhabern zum besten heraus gegeben von einem sonderbaren Liebhaber der oeconomischen Wissenschaften. Regensburg, verlegt S. Bruggmayer, 1708. 8:o. Dubbelt titelblad över helt uppslag tryckt i rött och svart, (12), 128 s. Samtida marmorerat skinnbd med upphöjda bind och rikt guldornerad rygg. Blåa klistermarmorerade snitt. Hårt nött rygg och en spricka överst i bakre ytterfalsen. Pärnarna lite bägnade. Enstaka fläckar i bruntonade fläckar i yttermarginalen på s. 157–84 i första arbetet, vilket även har ett litet brännhål i ett registerblad med mycket liten textförlust. Lite bläckstänk på s. 121 i tredje arbetet. På försättsbladet överstruken namnteckning "Abrah. Qviding Lindhof d. 10 april 1754". Namnteckning Sjöbohm daterad 1770, där ett nytt förnamn skrivits in över ett äldre. Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris.

*25000

VD18 10346430 och Warmholtz 6710 för det första arbetet. VD18 1105980X respektive 10855211 för de båda följande arbetena. The Kress library of business and economics S.2342 för det första arbetet, S.1142 för det andra arbetet och S.2422 för det tredje arbetet. VD18 nämner en frontespis i det andra arbetet, vilken inte omnämns av Kress eller andra källor. Av *Moscowitischer Kauffmann* trycktes en andra upplaga 1723. Av det tredje arbetet är detta den första av flera upplagor. Paul Jacob Marperger (1656–1730), som enligt Warmholtz älskade långa boktitlar, är ibland sedd som världens första ekonom på heltid och skrev en imponerande mängd böcker inom ekonomi,

handel och politik. Under sina resor som köpman skaffade han sig kunskaper om handelsläget i olika europeiska och ryska städer, något som han redovisade i flera guider, bland annat dessa för Sverige och Ryssland. I *Schwedischer Kauffman* upptar språkkapitlet sidorna 411–58 och består av tysk-svensk parlör, tysk-svensk ordlista och några meningar på lettiska. I *Moscowitischer Kauffmann* upptar språkvadvelningen sidorna 140–52.

Tre skrifter av Swedberg

17. SWEDBERG, J. *Ungdoms regel och ålderdoms spegel/ af Salomos predik. XII kapitel/ förestelt i ene wiso/ med thess förklaring/ i två predikningar/ hålna til afsked i Upsala åhr 1703. På egen kostnad til trycket befordradt/ med kongl. may:tz nådigste frihet/* Skara, A. Kiellberg, 1709. 8:o. (24), 578, (30) s. Titelsidan tryckt i rött och svart. + SWEDBERG, J. *Parentis optimi, canticum Svecicum, ungdoms regel och ålderdoms spegel/ ex. ecclesiast: c. XII latino carmine exhibitum ab Emanuele Swedbergio, filio.* Skara, typis Kielbergianis, 1709. 8:o. (8) s. + SWEDBERG, J. *David och Nathan.* Huru en herrans tienare skal predika: helst thenna fahrliga tiden. At han/ med sitt wollande/ hwarken gud eller menniskior förtörnar: och huru thet uptagas bör. För thet wyrdiga presterskapet i Skara stift/ af gudz ord troliga framstelt/ af theras biskop. Skara, A. Kiellberg, 1713. 8:o. (200) s. Charmigt lätt nött hfrbd från 1700-talets mitt med upphöjda bind, delvis oxiderade guldlinjer på ryggen och brungul titeletikett av målad pergament. Blåstänkta snitt. Spår av gammal auktionsremsa på frampärmens insida. Det korta andra arbetet är bundet före sidan 1 i första arbetet. Enstaka småfläckar. Samtida namnteckning, Laur. Scufner [?], på titelbladen. Hedvig Elisabeth Alströmers svartpressade monogram "H. E. A." på frampärmen. Fint ex.

*15000

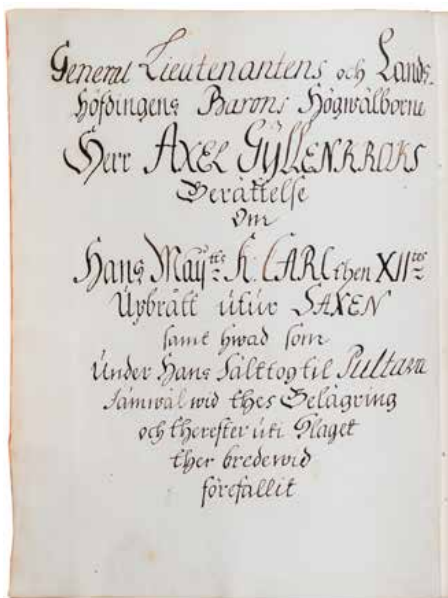
Första arbetet är ett tryckpappersexemplar med prisuppgiften "en och half carolin". Skrivpappersexemplar har prisuppgiften "2 caroliner" på titelsidan. Det innehåller en hyllningsvers av P. Hesselius. I sin *Lefwernes beskrifning* skriver Swedberg: "Åhr 1703 sammansatte jag Salomos predikares tolfte kapitel i songwis. Wisan begynnes så:

Så gläd dig tu yngling i ungdomen tin. Then förklarade jag i två fredags predikningar i Upsala bondakyrkio. (: Storkyrkian war förderfwad af wädelden :) Then jag och sedan här i Skara af trycket lät utgå [...] och hafwer dedicerat eller tilskrifwit bokena then studerande ungdomen i Upsala". Hyde 9 respektive Stroh & Ekelöf 6 för det andra arbetet som är översatt till latin av sonen Emanuel Swedberg, senare adlad Swedenborg. Den svenska originaldikten återfinns i början av första arbetet. Uppgifterna i Hyde 8 om att den latinska översättningen även är avtryckt i det första arbetet är med all sannolikhet ett missförstånd, då föreliggande tryck, som här, emellanåt är medbundet i detta verk. Tredje arbets titel refererar till andra Samuelsbokens 12 kapitel, där profeten Natan går till rätta med kung David. Denne hade gjort Batscha till sin hustru sedan han sänt hennes make Uria till en på förhand säker död i en drabbning. Frågan som ställs i biskopens långa predikan gäller prästens uppgift när härskaren felar. Swedberg hade anledning att med stiftets präster ta upp denna fråga eftersom regeringen i Stockholm uppmanat rikets biskopar att tillhålla sitt prästerskap att ej kritisera Karl XII:s politik och person. Swedberg, som själv ingalunda sparar på kritiken, lyder här givna order, om än med uppenbara svårigheter. Hedvig Elisabeth Alströmer, född Paulin, (1716–1806) var Jonas Alströmers andra hustru.

Handschrift om Karl XII:s fälttåg

18. GYLLENKROK, A. *General lieutenantens och landshöfdingens barons högwälborne herr Axel Gyllenkroks berättelse om hans may:ts k: Carl then XII:tes upbrätt utur Saxen, samt hvad som under hans fälttog till Pultawa jämväl vid thes belägring och thereafter uti slaget ther bredewid förefallit.* Avskrift från 1700-talets mitt. 4:o. (1 blank, 276, 3 blanka) s. Samtida trevligt men aningen nött skinnbd med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg och titeletikett. Röda snitt. Pärmarna delvis mörknade och med fläckar samt repor. Sprucken upptill i bakre pärmens ytterfals och ryggskinnet något naggat överst. Någon enstaka småfläck. Med Ericssbergsbibliotekets exlibris. *25000

En prydlig och ganska tidig avskrift av Gyllenkroks två berättelser om Karl XII:s fälttåg och slaget vid Poltava. Axel Gyllenkrok (1665–1730) hade varit i fransk tjänst innan han följde Karl XII på dennes fälttåg i Polen och Ryssland. Han utnämndes till generalkvartermästare vid fortifikationen 1706 och deltog i en rad av de stora fältslagen. Gyllenkrok tillfångatogs 1709 och befann sig

18.

i rysk fångenskap till 1722. Berättelserna i föreliggande handskrift är båda daterade i Moskva den 4 mars 1711. De trycktes första gången i E. M. Fants *Handlingar til uphysning af svenska historien* (1800) och gavs åter ut 1913 av Nils Sjöberg. En rad olika avskrifter av berättelserna är kända i offentliga bibliotek, men originalet tycks vara förkommet. Gyllenkroks berättelser är betydelsefulla källor till Karl XII:s historia, men inte oomstridda då författaren menas ha vinklat fakta till sin fördel vad gäller ansvaret för det misslyckade fälttåget.

Med Brenners fina porträtt av Spegel

19. SPEGEL, H. *Glossarium-sveo-gothicum* eller svensk-ordabook/ inrättat them til en wällmeent anledning/ som om thet härliga språket willia begynna någon kunskap inhämta. Lund, A. Habereger, 1712. 4:o. (34), 619, (1) s. + BRENNER, E. *Hagvinus Spegel* [...]. Grav. porträtt. Sthlm, 1715. 17 x 13, 5 cm. Samtida lätt nött stänkdekorerat skinnbd med upphöjda bind, rikt blinddekorerad rygg och röd senare titeletikett

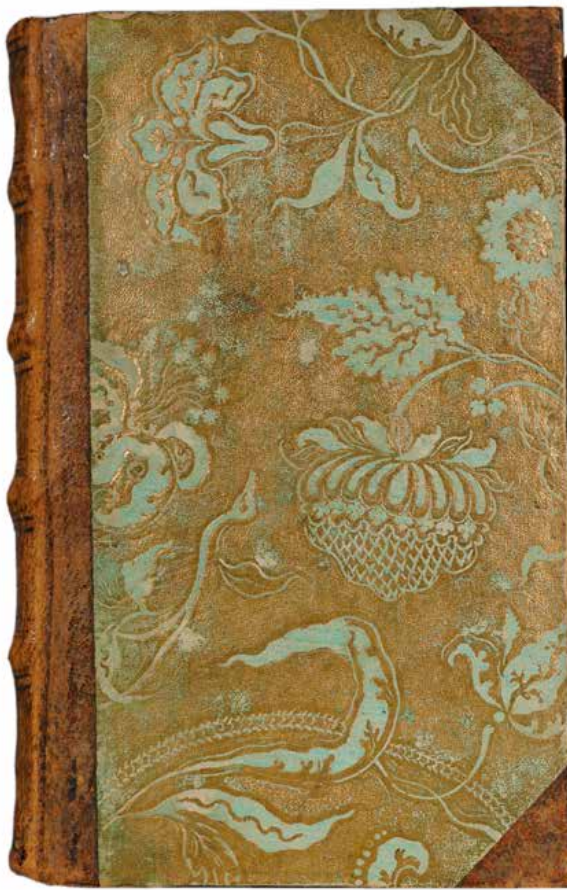
i glättad papp, vilken är från 1800-talets första hälft. Blindpressad pärmkantsdekor och målade streck på skinnen i ytterkanterna av pärmarnas insidor. Stänkta snitt. Ryggen lite mörknad och med två minimala maskhål nederst. Frampärmen med några obetydliga småfläckar. Bitvis lätt lagerfläckig och med enstaka småfläckar. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Fint ex. *9000

Hammarsköld s. 20. The Hannås collection 616. Haugen 266. Zaunmüller spalt 344. På sidorna 583–602 återfinns en ”förteckning på några fransöska ord som äro nu inblandade uti swenskan/ och kan hende af allom icke rätt förstås”. Sten Lindroth kallar Spegels lexikon ”ett pionjärverk, det första i sitt slag. Redan i instruktionen för antikvarierna 1630 ingick åliggandet att utarbete ett svenskt lexikon, och Bureus, Stiernhielm och andra grep sig an med saken, men det skedde i götisk-antikvarisk anda och resultatet blev som vi sett magra. Spegels Glossarium meddelar väl också fornordiska ordprov liksom i jämförande syfte tyska, engelska, latinska osv., men är främst en inventering av det samtida ordförrådet”. Denna karaktärisering, som ytterst går tillbaka på språkforskaren Adolf Noreens uppfattning, har ifrågasatts och omformulerats i modern tid. Bo Ralph exempelvis skriver att ”när man undersöker Spegels ordbok från 1712 slås man i första hand av hur underlig den är, sedd med våra ögon. Den innehåller vitt skilda typer av artiklar, alltifrån vad vi nu uppfattar som helt vanliga ordboksartiklar till långa utredningar av närmast encyklopedisk karaktär. Till många ord fogas oändliga rader med ekvivalenter eller på annat sätt liknande ord hämtade från andra språk. Syftet med ordboken uppges vara att underlätta för de nya sydsvenskarna, som före Roskildefreden 1658 hade varit danskar, att läsa den heliga skrift på svenska. Hur väl lämpad för denna uppgift den har varit är det svårt att avgöra [...]. Däremot finns det åtskilligt hämtat från dialekternas ordförråd och – framför allt – ålderdomliga ord och uttryck från de fornsvenska texterna samt antagligen för de flesta samtida svenska tämligen obegripliga norröna ord”. Ralph sammanfattar att det är riktigt att ”Spegels ordbok är den första svenska ordbok som inte på något tydligt sätt ansluter till latintraditionen. Men det är ändå missvisande att betrakta den som den första ’moderna’ svenska ordboken”. I exemplaret är ett fint graverat porträtt av Spegel signerat Elias Brenner 1715 medbundet. Det har en graverad latinsk dikt av Johan Upmarck och utfördes ett år efter Spegels död. Porträttet tillhör inte verket, men förgyller exemplaret!

*Hac et CALVINI facies veneranda SP E C E L I.
Supremus mitra quem decoravit honos.
Si pietas doctrina animi constantia recti,
Et gravitas, tanto munere digna, viri
Aere simul sculpi possent, hoc pulcherrime aere.
Carius hoc, toto nunquid in orbe foret.*

Elias Brenner, sculp. Stockholmia 1715. Joh. Ulfmarck, Prof. P. O. et Typogr.

22

17.

16.

20

5.

33.

37.

20.

15.

3.

20.

Om kortspelet L'hombre

20. *Le jeu de l'hombre* comme on le joue présentement à la cour, & à Paris. Avec les pertintailles. Enrichy de cartes figurées, qui représentent les jeu qui se joüent. Cinqueme edition. Paris, chez la veuve de Claude Barbin, 1705. 12:o. (12), 167 s. Många träsnittsillustrationer med spelkort på s. 82–100. Nött samtida marmorerat skinnbd med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg och mörkröd titeletikett samt kantförgyllning och stänkta snitt. Försättsblad utrivet. Ganska solkig och fläckig efter flitig användning, mest mot slutet. Tre cm reva i titelbladets yttermarginal. Sista bladet med avriven bit av övre marginalen. Diverse bläckkludd på pärmarnas insidor. Svårtydd anteckning på svenska på sista blanka sidan. Namnteckning "A. Horn" på frampärmens insida och "v. Rosenstein" på titelbladet. *8000

Första upplagan utkom troligen 1685, detta är den femte. L'hombre är ett klassiskt kortspel för tre spelare, som hade sitt ursprung i Spanien och spreds över Europa i slutet av 1600-talet. Det är ett sticktagningspel med budgivning. L'hombre syftar på spelledaren. Möjligen har exemplaret tillhört Adam Horn.

Första franska upplagan av Robinson Crusoe

21. (DEFOE, D.) *La vie et les aventures surprenantes de Robinson Crusoe*. [...] Le tout écrit par lui-même. Traduit de l'anglois. (I)–II. Amsterdam, chez l'Honoré & Chatelain, 1720. 12:o. Grav. front, (2), XII, 629 s. & 1 utvikbar grav. karta & 6 grav. plr + grav. front, (2), VIII, 588 s. & 1 utvikbar grav. karta & 6 grav. plr. Titelsidorna tryckta i rött och svart samt med grav. titelvinjetter. Två stiliga samtida skinnbd med upphöjda bind, svartlinjerade ryggar och beige titeletiketter. Pärmarna i spegelbandsutförande med flera blindpressade ramverk och krönta vasakarvar i hörnen samt fälten infärgade i olika färger. Stänkta snitt. Lite nötta och blekta ryggar. Pärmarna med några småfläckar och nötningar. Inlagorna med enstaka fläckar, t.ex. några ljusa fuktfläckar i översta marginalen. Kartan i första delen med liten reva i en vikning. Löst bifogat ett litet bokmärke i form av en tupp i träsnitt och den tryckta texten "Virginia tobacco, London" från ett tobaksomslag från 1700-talet. På frampärmarnas insidor äldre numrering "423" och de gamla bläckinitialerna "D.G.H." Fint ex. *25000

21.

Cohen 404. Ullrich 6. Gumuchian 4793: "Un des plus beaux livres de voyages à figures du XVIIIe siècle". Del III som utkom 1721 saknas här. Den har en helt annan titel: *Reflexions serieuses et importantes de Robinson Crusoe, faites pendant les aventures surprenantes de sa vie. Avec sa vision du monde angelique*, men anges dock vara "Tome troisieme" och är en del av verket. Första franska upplagan, de engelska originalen till de två första delarna hade utkommit 1719 och en ny fransk upplaga av de två första delarna utkom redan 1721. Del I har undertiteln "Contenant entre autres évenemens le séjour qu'il a fait pendant vingt & huit ans dans une isle déserté, située sur la côte de l'Amérique, près l'embouchure de la grande Rivière Oronoque" och del II "Contenant son retour dans son isle, & ses autres nouveaux voyages". Planscherna är graverade av Bernard Picart, som dock endast signerat den första frontespisen och titelvinjetterna. De båda världskartorna är identiska. Översatt av Thémiseul de Saint-Hyacinthe och Justus van Effen. Sannolikt är ägarinitialerna för David Gotthard Hildebrand (1761–1808) efter vars död Ericsson ärvdes av familjen Bonde.

En barockfilosof vid Mälaren

22. STROKIRCH, M. VON. *Lucubrationes Sundbyenses de moralitate sive scientia semetipsum aliosque regendi*. Sthlm, typis H. C. Merkelii, 1721. 8:o. (20), 286, (2) s. Samtida hfrbd med upphöjda bind, blindlinjerad rygg och stänkta snitt, men utan titel. Läckert guldbrokadpapper med grönt bladmonster på pärmarna. Ryggen lite torr och flammig samt med en gammal bläcknumrering "52". Bra inlaga på skrivpapper med enstaka obetydliga fläckar. Med Gustaf Helands namnteckning daterad 1721 och Germund Carl Cederhielms initialer från Säby. Fint ex. *7500

Michael von Strokirch (1649–1723) var ekonomiståthållare i Livland, men var tvungen att fly från ryssarna över till Sverige. I Stockholm utgav han *Veritatis studiosi de motu solis et terre lucubratiuncula* år 1717. Vid samma tid inköpte Strokirch egendomen Sundby vid Mälaren som

21.

23.

givit namn åt föreliggande filosofiskt moraliska arbete, vilket recenserades i *Acta literaria* med kritik över konsekvenser i behandlingen av viljans begrepp. Gustaf Heland (1680–1759), adlad von Heland 1726, var bland annat registrator vid Inrikes civilexpeditionen. Germund Carl Cederhielm (1717–89) var president i Åbo hovrätt och framstående boksamlare. Han byggde vidare på den boksamling som grundlagts av tidigare generationer av släkten och fortsattes av hans son som placerade den på Säby i Östergötland. Det intressanta och omfattande biblioteket såldes på auktioner i Stockholm 1878–82.

Tidigt svenskt tvillingband i siden

23. FENELON, F. DE SALIGNAC DE LA MOTHE. *Tele-machs Ulyssis sons äfventyr/* först på fransöiska skrefne. Men nu, efter den senaste förbättrade uppläggnigen öfversatte. I-II. Sthlm, H. C.

Merckell, 1723. 8:o. (24), 512 + (16), 513–1024, (22) s. & 1 utvikbar grav. karta. Titelsidorna tryckta i rött och svart. Samtida tvillingbd i nött och blekt rosa siden med upphöjda bind, guldornrad rygg och ciselerade hela guldsnitt. Pärmarna med hårt nötta guldpresade krönta porträtt av Fredrik I ovanför riksvapnet. Klistermarmore-rade pärminsidor och för- och eftersättsblad. För att erhålla jämntjocka inlagor har extra blad bundits in i början och på slutet av den första delen. Ställvis lätt lagerfläckiga inlagor. Ett litet brännmärke i texten på s. 771–73. Med en samtida namnteckning, troligen Göran Gustaf Rosenhanes, och Carl Jedvard Bondes form-klippta exlibris.

*22500

Översättningen av Daniel Ehrenadler som även skrivit företalet samt dedikationen till kung Fredrik och rikets ständer. Var och en av de tjugofyra kapitlen avslutas med en sonett, skriven av Carl Eldh. Kartan över Telemachs resor i Medelhavet är graverad av O. Thelott. En annan svensk översättning, av D. Granatenflycht, utkom 1721. Göran Gustaf Rosenhane (1678–1754) var far till Ulrika Eleonora Rosenhane (1719–62), gift med Jöns Bonde på Fituna, som var Carl Jedvard Bondes farfarsfar. Bibliotekssignaturen på försättsbladens insidor tyder på att volymen tillhört biblioteket på Nynäs, som ägdes av Carl Jöran Bonde, farfar till Carl Jedvard Bonde.

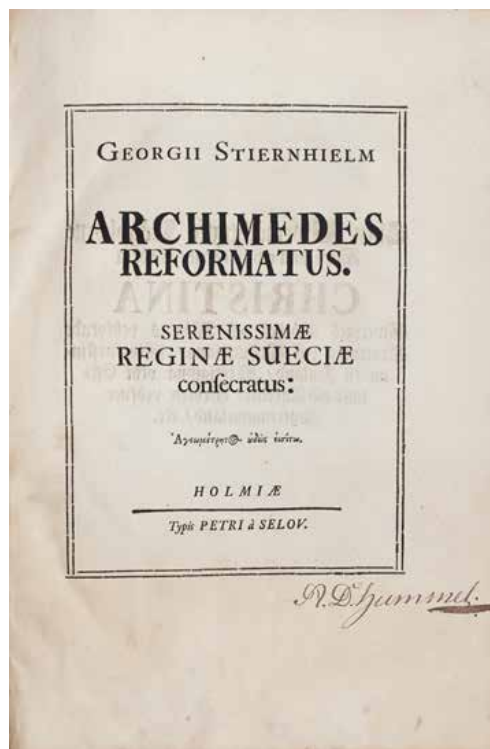
Anti-pietistisk stridsskrift

24. HUMBLE, G. A. *Novator ataktos*, eller, om några nygirigas oordentliga privata conventicler och enskylta sammankomster; hwarvid/ om thet andeliga presterskapets egentliga beskaffenhet/ nödtorffteligen handlas: them enfaldigom til underwisning/ och warning, wälment förestelt. Sthlm, J. L. Horrn, 1728. 8:o. (32), 448 s. Fint marmorerat hfrbd från 1800-talets andra hälft med upphöjda bind, guldornerad rygg och ljusröd titeetikett samt alrotsmarmorerade pärm-papper. Gamla något solkiga infärgade snitt. Ryggen blekt. Spridda fuktfläckar och smärre solkigheter. Stark brun fläck i nedre marginalen på s. 53–70. Ett litet brännhål i s. 105–06 med några bokstävers förlust. Gustaf Holdo Stråles vapenexlibris. *3000

Andra ordet i titeln tryckt med grekiska bokstäver. Avslutas med "Sal. herr archie-biskopens i Upsala, dr. Haqvini Spegels korta doch mogna betenckande om privatis conventiculis eller enskylta sammankomster; upsatt i Stockholm åhr 1713". Humble var känd som en fanatisk antipietist och spridningen av *Novator ataktos* rekommenderades av prästeståndet genom den subskription som Humble inbjöd till. *Novator ataktos* var den svenska ortodoxins främsta stridsskrift mot pietismen och den svenska kyrkan använde den som handbok i undervisningen. Bokens huvudsyfte var att teoretiskt och praktiskt motivera konventikelplakatet. Humble tar dock här avstånd även från av präster ledda privata uppbyggelsemöten. Endast av familjefadern ledd husandakt för barn och tjänstefolk anbefalldes. 1730 blev Humble utnämnd till biskop i Växjö.

Folioupplagan av Archimedes reformatus

25. STIERNHIELM, G. *Archimedes reformatus*. Serenissimæ reginæ Sueciæ consecratus: [grekisk text]. Sthlm, typis Petri à Selov, (1728). Folio. (64) s. & 1 utvikbar grav. plansch & 1 utvikbar grav. tabell. Något nött men trevligt hfrbd från 1700-talets mitt med upphöjda bind och ljusbrun titeletikett. Stänkta snitt. Ryggen aningen flammig och lite naggad allra överst. Litet maskhål nerst vid bakre ytterfalsen. Försättsbladets yttre hälft avklippt. Inlagan tyvärr ganska fuktskadad och med en del grå mögelfläckar, mest nedtill, men mot slutet mer. Med A. D. Hummels namnteckning nedtill på titelsidan och Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *7500

Jämför Collijn 884–85 och Rudbeck Peter van Selow (1925) nr 29 för originalet från 1644. Hesse 1609a. Originalupplagans tre sista blad med verser av och till Stiernhielm samt ett utdrag ur bokens privilegiebrev omtrycktes inte i denna upplaga, vilken utgavs av Carl Henrik Wattring. Exemplar trycktes både i kvarto och folio, båda dock med satsytan i kvarto. Korn- och skrottabellen som i originalet är tryckt är här i stället graverad. Båda planschererna är signerade G. Fabritz. *Svenskt biografiskt lexikon* skriver: "1644 gav S ut en skrift i ett helt annat ämne och på svenska, Archimedes reformatus. S prisade här matematiken som konsten att lära känna skapelsens väsen. Gud har, som Vishetens bok lär, skapat allt med hjälp av mått, tal och vikt. S:s arbete handlade om konsten att pröva legeringar men pläderade också för en standardisering av enheterna för mått och vikt. S framstår här som en föregångsman i den sv metrologien". Stiernhielm vidareutvecklade senare de tankar om mätteknik han presenterade i föreliggande arbete, bland annat konstruerade han en måttstock vilken han döpte till "Carl-staf" eller "Baculus Carolinus". Lindroth skriver att Stiernhielms "idéer var i sin konsekvens så djärva, att tiden för deras genomförande mognade först tvåhundra år senare. Stiernhielm, också internationellt en föregångsman, ville reformera hela grunden för vårt metrologiska system. Hans huvudtankar var två – att efter vissa normer relatera längdmått, rymdmått och vikter till varandra (med vikten som primär enhet) och att tillämpa decimalsystemet vid all fortsatt indelning i smärre enheter". Göteborgaren Arvid David Hummel (1778–1836) var vitter författare och entomolog. Han publicerade sin första dikt redan 1791 och sin första diktsamling 1795. Han flydde 1807 på grund av sina skulder till Ryssland och tvingades då lämna efter sig ett fint bibliotek och en konstsamling.

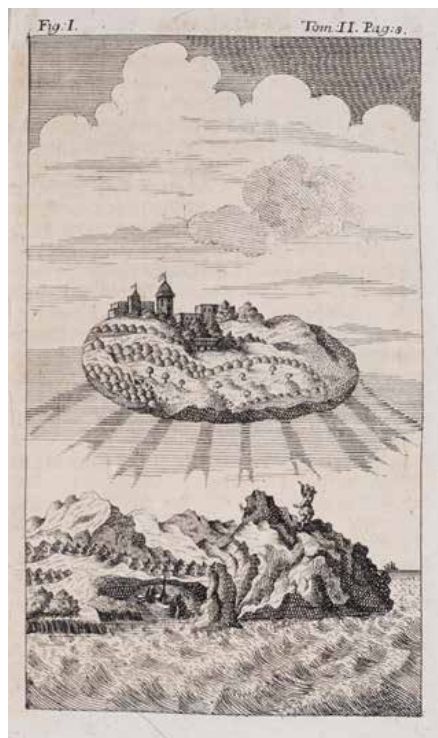
Tidig tysk översättning av Gullivers resor

26. (SWIFT, J.) *Des Capitains Lemuel Gulliver Reisen* in unterschiedliche entfernte und unbekandte Länder. [...] aus dem Englischen in das Teutsche mit Fleiss übersetzt, und mit Kupfern gezieret. I–III. Hamburg, T. von Wierings Erben, 1733–35, 1731. 8:o. (16), 223 s. & 4 grav. plr + (8), 227 s. & 4 grav. plr + (2), 308 s. & 2 grav. plr. Titelsidorna tryckta i rött och svart. Samtida hfrbd med upphöjda bind men utan titel. Rödstänkta snitt. Den något nötta och torra ryggen är lite flammig och med ett minimalt maskhål nedtill. Inlagan lätt bruntonad och med spridda fläckar. Gammal

hyllmarkering "D. 29." i blåck på frampärmens insida.

*15000

Teerink 426. De två första delarna i andra upplagan tryckt 1733–35 och tredje delen tryckt 1731 utan upplagebeteckning. Originalet *Travels into several Remote Nations of the World* av den legendariska boken utkom 1726. Den första tyska översättningen utkom redan 1727–28. Första delen har undertiteln "die Reisen nach Lilliput und Brobdingnac", andra delen "die Reisen nach Laputa, Balnibarbi, Glubbudbribb, Luggnagg, Japon und dem Lande der Houyhnhnms. Wegen der besondern darin befindlichen Staats- und Sitten-Lehren" och tredje delen "dessen zweite Reise nach Brobdingnagg, und von dar nach Sporunda, Severambia, Monatamia &c. &c. Nebst des Hrn. Carolini, eines Ventetianis. Edelmanns, Schlüssel oder Erklärung derer in beyden vorgehenden Theilen beschriebenen vier Reisen".

Vackert ciselerat guldsnitt

27. *Livre de cantiques* avec les parties qui y appartiennent & qui se trouvent marquées à la page suivante. Seconde edition, augmentée de plusieurs cantiques, generalement revüe, & publiée avec l'approbation des superieurs. Sthlm, H. Gercken, 1734. Högsmaal-12:o. (24), 304, 1-392 s. Samtida stänkdekorerat skinnbd med oxiderad ryggdekor och rödbrun titeletikett. Helt ciselerat guldsnitt, varav yttersnittet med motiv i mitten av den korsfäste Jesus. Ett pärmspanne bevarat, det övre saknas. Ryggen torr och något flammig. Bakre pärmen blekt upptill. Pärmspannena har förorsakat ett par små repor på främre snittet. Ren inlaga med endast några enstaka obetydliga fläckar. Med Carl Jedvard Bondes exlibris. *5000

Första upplagan med annorlunda titel trycktes 1710 av Olaus Enæus. I förordet meddelar utgivaren L. Arnell att en ny utgåva är efterlängtd då så få exemplar av den första finns att tillgå. Arnell utökade föreliggande upplaga med 85 nya psalmer, så att det totala antalet uppgick till 224, varav 38 utgörs av psaltarpsalmer. Den andra pagineringsföljden med eget titelblad ("Les evangiles et les epitres pour tous les dimanches, jours solennels & fêtes, avec les collectes & les prieres qui y appartiennent. Imprimé l'an 1734") innehåller utöver evangeliebok även Luthers katekes, passionshistorien och en mängd böner och bibelverser. Registret på franska, tyska och svenska är i föreliggande exemplar bundet efter förordet. Lars Arnell (1689-1742) var vid utgivningen kyrkoherde i Jakob och Johannes församling i Stockholm, men hade dessförinnan varit kyrkoherde i Fransk-Lutherska församlingen i Stockholm 1725-28. Församlingen uppstod genom ett

27.

kungligt förordnande 1687 vilket angav att en luthersk präst som behärskade franska skulle tillsättas för att hålla predikan för de i Stockholm vistande fransmän som omvänt från katolicismen. Sin franska övade Arnell upp när han 1716-19 verkade som diplomaten Daniel Cronströms (1655-1719) privatsekreterare i Paris.

27.

Viktigt arbete om Island

28. (HORREBOW, N.) *Tilførladelige efterretninger om Island*, med et nyt landkort og 2 aars meteorologiske observationer. (Köpenhamn), 1752. 8:o. Grav. titelblad, (32), 478 s. & 1 utvikbar grav. karta. Violet svampmålat pappbd från ca 1800 med svarttryckt titeletikett. Gula snitt. Ryggen hårt blekt mot grått. Obetydliga nagg överst på ryggen. Enstaka fläckar på de första sidorna. Kartan obetydligt bruntonad. Det första arket A är helt omkastat vid inbindningen. Bra ex. med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *25000

Fiske s. 257. Bibliotheca danica III:617. En tysk översättning utkom 1753, en holländsk 1754, en engelsk 1758 och en fransk 1764. Tryckt dedikation till kung Fredrik V. Det graverade titelbladet är signerat "O. L." Kartan är osignerad, men bygger på Thomas Hans Henrik Knoffs mätningar. Knoffs karta färdigställdes 1734 efter många års arbete av honom och föregångare, men publicerades här för första gången. Niels Horrebow (1712–60) studerade astronomi och matematik men kom att bli domare

vid Högsta domstolen i Köpenhamn. Han fick lämna sin tjänst på grund av ekonomiska problem. Åren 1749–51 reste han till Island på uppdrag av danska Vetenskapsakademien för att göra astronomiska och geografiska mätningar, men även för att beskriva ön, inte minst ur naturalhistoriskt hänseende. Mätningarna gjorde bland annat att Islands position flyttades fyra grader! Boken var även tänkt att rätta alla de felaktigheter som återfanns i Johan Andersons bok om Island, vilken utkommit 1747 och snabbt översatts till olika språk. *Dansk biografisk leksikon* sammanfattar att Horrebows beskrivning gjorde "at man her for første gang fik en udførlig og på selvsyn bygget beretning om Island og islandske forhold der skildredes med forståelse og sympati".

Teorin om vattenminskningen vederlagd

29. BROWALLIUS, J. *Betänkande om vattuminskningen*, hvaruti denna läran efter den heliga skrift, naturens lagar och förfarenheten prövas, samt oriktig befinnes. Sthlm, L. Salvius, 1755. 8:o. (2), 250, (24) s. & 1 utvikbar grav. plansch. Stiligt men något nött samtida stänkdekorerat skinnbd med upphöjda bind, guldlinjerad rygg och olivgrön titeletikett. Pärmarna med blindpressade ramar och hörnstämplor samt olikfärgade fält av spegelbandstyp. Röd- och blåstänkta snitt.

För- och eftersättsbladen samt pärmarnas insidor bruntonade i ytterkanterna p.g.a skinnet. Inlagan ställvis lagerfläckig. Planschen är delad i två delar, vilka är insatta på sina platser vid s. 66 respektive 234. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *8000

Warmholtz 1168. Soulsby 1025c för redogörelsen för Linnés åsikter om landhöjningen, vilken upptar sidorna 16–25. En tysk översättning trycktes 1756. Landhöjningen vid Östersjöns kuster, vilken redan Urban Hiärne hade observerat, väckte stor debatt under 1740-talet. Striden stod mellan de som, likt Carl von Linné och Anders Celsius, ansåg att vattnet på jorden hela tiden minskade, och det läger som företrädde av bland andra Rhyzelius och Biörner, vilka hävdade det orimliga i teorin om vattuminskningen. Motargumenten var många, från ortodoxt håll utgick man från bibelns skapelsekronologi där jordklotet var färdigt från första stund, medan rudbeckianerna såg sitt forngötiska rike hotat av översvämning med anledning av de nya teorierna. Browallius låter i denna bok sin ortodoxa bibeltro gå hand i hand med övertygande vetenskapliga argument och hans framställning kom att bli dödsstöten för teorin om vattuminskningen. Browallius upplevde dock inte detta, då han dog innan boken var färdigtryckt.

Inflytelserikt merkantilistiskt arbete

30. DAVENANT, (C.). *Davenants afhandling, angående de sätt och utvägar, hvarigenom et folk kan vinna uti handels-wågen*, öfversatt ifrån engelskan. Sthlm, L. L. Grefing, 1756. 8:o. (16), 246, (2 blanka) s. & 5 tryckta tabeller, varav 4 utvikbara. Med grav. titelvinjett. Häftad i samtida gråpappomslag med blekt handskrivnen ryggtitel. Främre omslaget med några obetydliga småfläckar. Bra inlaga med endast enstaka småfläckar, vikta hörn och några få gamla understrykningar. Fint ex. *9000 Översatt av C. Klingenberg efter originalet *Essay on the probable methods of making the people gainers in the balance of trade*, vilket utkom första gången 1699. Charles Davenant var en av förgrundsförarna bland de engelska merkantilisterna och han kom att få stort inflytande på svenska ekonomer, inte minst Berch. Verket ansågs uppenbarligen viktigt för den svenska ekonomiska diskussionen då översättningen på sekreta utskottets uppmaning trycktes på statens bekostnad. En annan av Davenants skrifter, *An Essay on the East-India Trade* (1697), hade översatts till svenska 1734. Carl Klingenberg (1708–57) var H. C.

30.

Nordenflychts kusin och bästa vän samt låg även bakom översättningarna av bland annat *Machiavels prins* med Fredrik den stores kommentarer 1757 och De la Condamines *Undersökning om koppors ympande* som utkom 1754. Han är den som introducerade upplysningsfilosoferna för Nordenflycht och de andra medlemmarna av Tankebyggarorden.

Heimskringla på danska i ny upplaga

31. SNORRE STURLASSON. *Norske kongers krønike*, oversat paa dansk af herr Peder Clausen, fordum sogne-präst i Undal. Og nu paa nye oplagt og formeret med tillæg af adskillige steder i Snorre Sturlesen, som i bemeldte herr Peder Clausens oversættelse vare udeladte. Tillige med en hosføyed chronologie over kongernes regierings tiid fra Harald Haarfager til kong Oluf, samt deres slægt-register som ogsaa en kort beskrivelse over Norge, Island, Færøerne og Grønland. Köpenhamn, A. H. Godicke, 1757. 4:o. (24), 794, (12), 1–152 s. Violet svampmålat pappbd från ca 1800 med svartpräglad titeletikett. Gula snitt. Ryggen hårt blekt mot grått och naggad i ryggändarna. De två övre pärmhörnen hårt stötta med skad-

or och brytmärken. Något lagerfläckig, främst i marginalerna. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *8000

Fiske s. 537. Bibliotheca danica III:909. Claussøns översättning utkom första gången 1633 men är här utvidgad. Med företal från 1633 års upplaga av Ole Worm. De 12 opaginerade sidorna innan sista pagineringsföljden är "Norske kongers genealogi" och "Skalda-tal. Fortegnelse paa de fornemste skaldrer eller poëter" samt register. Den sista pagineringsföljden utgörs av "Norges beskrivelse". Peder Claussøn Friis (1545–1614) var författare och präst, mest berömd för översättningarna och författarskapet i föreliggande arbete.

Ovanlig samling av "allehanda små skrifter"

32. (EKHOLM, E.) *Omwäxling af små nögsamma ok nyttiga skrifter*, utsökte ok samlade af E. E. I–III. Sthlm, Nyström ok Stolpe, 1759–60. Liten 8:o. 94, (2) + 95, (1) + 110, (2) s. Lätt nött samtida stänkdekorerat pappbd med grön titeletikett i marokäng och stänkta snitt. Obetydligt snedläst. En gammal bläcknumrering på försättsbladet, "5992". Titelbladet till del I något solkigt. För övrigt en del spridda småfläckar, t.ex. i del I på s. 48–49, i del II på de sista tre sidorna och på s. 66–67 i del III. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Trevligt ex. *9000

Bakom initialerna "E. E." döljer sig Erik Ekholm (1716–84), "den bekante bokauktionatorn och litteratören", omtalad i en uppsats i "Samlaren" 1916 av Henrik Schück som en av stiftarna till "Svenska tungomålsgillet", vilket bildades 1740. I förordet till föreliggande ovanliga arbete meddelas att det är en "samling af allehanda små skrifter, dem jag från flera år tillbaka efter hand utur tryckte böcker ok handskrifter, til min egen ro ok nytta, dels översatt, dels afskrift". Ämnesvalet var tämligen brett: "Karl den IX:des i Swerige politiska råd til sin son, prins Gustaf Adolf" (Warmholtz 3440), "Den fäfängelige indianern", "Öfer döden", "Öfer en tandlös käring, som allrig wiste tiga", "Ol. Wexionii wers öfer en slät poet, wid namn Gris, som wille täfla med hånöm om företrädet", "En ärlig mann" (av Olof von Dalin), "Till en illak betalare", "Om påfen Alexander den 3dje werkeligen trampat kajsers Fredrik den 1sta på halsen?", "Om satyrskrifaren Jonathan Swift", "Orsaken til Nilflodens öferswämmande" (efter J. Ludolf), "Popes försvar för sina synder" och "En lista på döda personer, uppsatt af Nils Klimm, klokkare wid korskyrkan i Bergen i Norrige". Det sistnämnda stycket utger

sig för att vara författat av Holberg-karaktären Niels Klim och är en översättning utifrån Gottlieb Wilhelm Rabeners tyska original från 1743. Ekholm karaktäriseras av Sten Lindroth som "närmast reaktionär i sina stavningsprinciper".

"fördelaktig til skogens besparing"

33. WIJNBAD, C. *Afhandling om mur- och tak-tegelbruks inrättande*, jämte beskrifning huru tegel på fördelaktigt sätt brännes med stor besparing af wed, samt nödiga ritningar på lerbråkor, lador och ugnar, förestälta uti 6 kopparstycken. Sthlm, P. Hesselberg, 1761. 8:o. (12), 107, (1) s. & 6 utvikbara grav. plr. Samtida hfrbd med upphöjda bind, guldlinjrad rygg, mörkbrunt infärgat titelfält och stänkta snitt. Ryggen lite lätt blekt. Med en fuktrand i nedre ytterhörnet inledningsvis och en liten tryckfärgsplump i texten mot inre marginalen på s. 47. De två första planscherna med en liten fuktfläck i yttermarginalen. Med en prydlig äldre namnteckning, Gerhard Lind. Ett trevligt ex. *7500

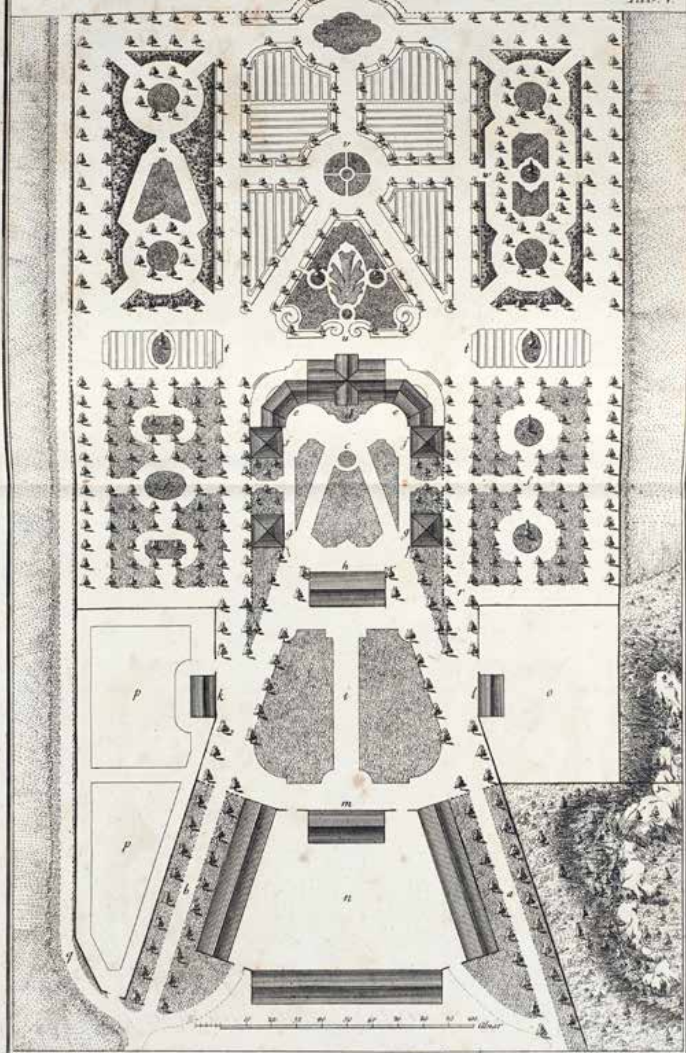
En ny rättad upplaga utkom 1762. Med en inledande rekommendationstext författad av Vetenskapsakademiens sekreterare Pehr Wargentin som menar att verket är "så grundelig, och i synnerhet des inrättning af tegel-ugnar så fördelaktig til skogens besparing; att kgl. academien håller för angelägit, at detta arbete må utgifwas af trycket".

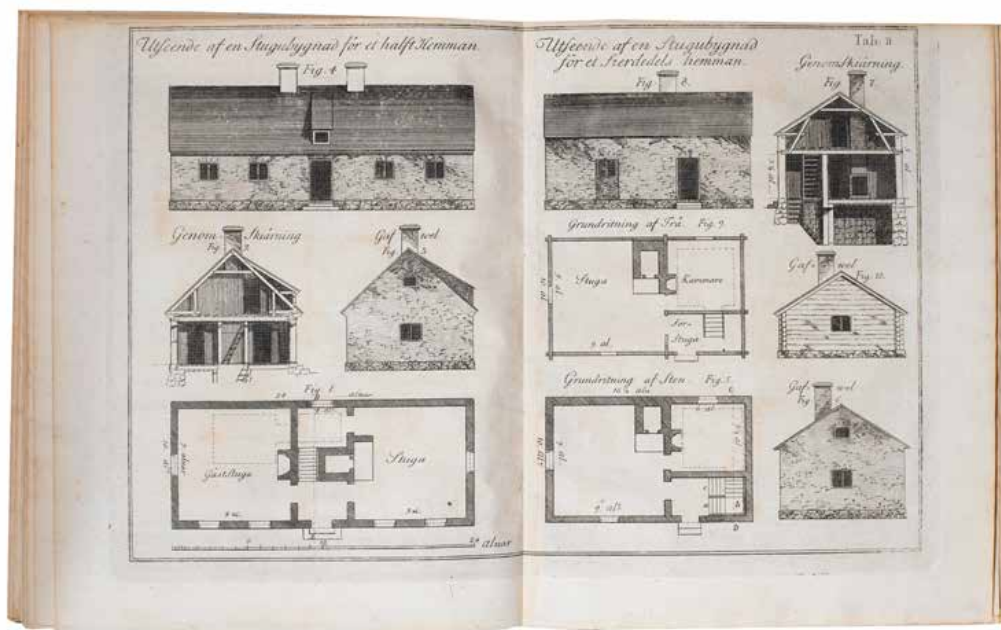
Herrgårdsanläggningar i kopparstick

34. WIJNBAD, C. *General planer til fem sätesgårdar*, uti koppar stickne, med deras förklaring. Upritade och til en del anlagde. Sthlm, P. Hesselberg, 1765. Stor 4:o. 12 s. + WIJNBAD, C. *Tilökning af general-planer til tio sätesgårdar*, förestälte ut 11 kopparstycken med deras förklaring. Upritade och projecterade. Sthlm, P. Hesselberg, 1765. Stor 4:o. 22, (2 blanka) s. & 16 grav. plr. Häftad i samtida gråpappomslag. Ryggen något mörknad och med småskador upp- och nedtill. Något lagerfläckig. Bra ex. *20000

Lindberg 49: "With a mass of practical advice it brought to a wider public the nordic-classical ideas of Tessin and Hårleman and served as a text-book for master-builders and masons". Kommentaren rör Carl Wijnblads olika

Project til General Plan för *Lagga Husby Sätessgård*
Tab. 7

35.

arkitekturverk med *Ritningar på fyratio wäningshus af sten, och trettio af träd, samt åtskilliga lusthus* från 1755–56 och *General planer* i första rummet. Sätessgårdarna som beskrivs i detta verk är Målhammar, Frötuna, Wälsätra, Hiortsberga, Bergsbrunna, Kasby, Lagga Husby, Örby, Tisslinge, Östunaberg, Weppeby (2 förslag), Risberga, Eggebyholm, Wallox Säby och Qwallestad. Carl Wijnblad (1705–68) fick sin utbildning vid fortifikationen och blev där kapten. Han påverkades starkt av Carl Hårleman, vilket också framgår av dessa arbeten och han förstärkte långsiktigt sin förebilds betydelse för utformningen av svenskt byggnadskonst, inte minst vad gäller herrgårdarna, under lång tid framöver.

Om allmogens byggnader

35. WIJNBAD, C. *Beskrifning, huru allmogens byggnader, så af sten, som träd, måge med största besparing uppföras* enligt bifogade project-ritningar uti sex koppar-stycken, samt förslager uppå nödiga

bynings-ämnen. Utgifen på kongl maj:ts allernådigste befallning, efter föregångit gillande wid riks-dagen år 1765. Sthlm, P. Hesselberg, 1766. 4:o. 57, (5) s. & 8 grav. plr. Blått marmorerat pappbd från 1800-talets första hälft med stänkt snitt. Ryggen lätt nött. En stor, närmast oskuren, inlaga. Enstaka småfläckar. Med en gammal bläcknumrering i övre hörnet på titelsidan, en liten fuktfläck i yttermarginalen på s. 8 och ett smärre hål på s. (2) i slutet. Ett fint ex. med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *8000

Bring s. 71. Lindberg 49. Den ovanliga planschen över gjutna slagghus, vilken såldes separat, är här bunden sist. Även med det sällsynta bihanget och den extra graverade planschen, vilket vänder sig till invånarna i Finland där "rök-pörten merendels öfwer alt nyttjas til bonings-rum". Boken översattes till tyska 1768.

Dansk historia och numismatik

36. SCHLEGEL, J. H. *Samlung zur dänischen Geschichte*, Müntzkenntniss, Oekonomie und Sprache. I:1-4-II:1-4. Köpenhamn, N. Møller respektive H. C. Sander & J. F. Morthorst respektive H. C. Sander respektive H. C. Sander & H. C. Schröder, 1771-76. 8:o. (14), 179, (1) s. & 1 grav. plansch + 192 s. & 1 grav. plansch + 191, (1) s. & 1 utvikbar gränskolorerad grav. karta + 178, (18) s. & 1 utvikbar grav. plansch + (2), 119, 220-26, 127-91, (1) s. & 1 grav. plansch + 192 s. & 2 grav. plr + 191, (1) s. & 1 grav. plansch + 179, (15) s. & 1 grav. plansch. Två nära samtida blå glättade pappbd med ljusbruna titeletiketter och röda snitt. Ryggar och pärmar med en hel del småskavanker. Bra inlagor, men flera av gravyrerna lite missfärgade. Första delen obetydligt lagerfläckig på sina håll, den andra delen har några fläckar på titelbladet och en rätt kraftig rostfläck i yttermarginalen på s. 27 i den andra pagineringsföljden. En svag fuktfläck nedtill i

36.

den inre och i den nedre marginalen på s. 58 i den tredje pagineringsföljden. Fläcken förekommer därefter sporadiskt fram till slutet av boken. Med G. d'Albedyhlls grav. exlibris och Carl Jedvard Bondes exlibris. Trevligt ex. *9000

Bibliotheca danica III:6. Den gränskolorerade kartan föreställer gränsen mellan Sverige och Norge och hör till en översatt text av Nils Marelius. Innehåller totalt ett trettiotal texter, varav flera rörande medaljer vilka avbildas på planscherna, såsom "Erklärung einer Medaille auf Sr. Maj. des Königs von Dänemark Reise nach England 1768" och "Erklärung einer Medaille auf das Monument König Friedrich des Fünften". Vidare en mängd andra historiska och geografiska texter såsom "Des Dänischen Prinzen, herzog Johanns Renunciation, bey seiner Abreise nach Russland. Kopenhagen den 1 Aug 1602", "Excerpta ex archivo Vaticano de pristino statu Grönlandiae" och "Beschreibung der ersten Dänischen Reise nach Ostindien durch Ove Giedde". Johann Heinrich Schlegel (1726-80) var en tyskfödd dansk historiker och bibliotekarie vid det Kongelige bibliotek i Köpenhamn.

Finskans släktskap med grekiskan

37. (IDMAN, N.) *Försök, at visa gemenskap emellan finska och grekiska språken*, såsom tjenande til uplysning i finska folkets historie. Åbo, J. C. Frenckell, 1774. 8:o. 90, (2) s. Samtida något nött hfrbd med upphöjda bind och spår av infärgat svart titelfält. Stänkta snitt. Ryggen lite fläckig. Samtida rättelse i företalet på s. 3. Med Abraham A:son Hülphers namnteckning daterad 1776 och prisuppgifter för skriften och bandet samt Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Bra ex. *6000

Med ett företal av P. A. Gadd. I ett eftertal till läsaren berättar prästen Nils Idman (1716-96) att han här önskat visa att det finska folket varken är en lämning av de gamla israeliterna eller något vilt folkslag, utan att dess forna hemvist snarast står att finna i de länder på kontinenten där de haft kontakt med greker. Arbetet gav upphov till Idmans och E. C. Genets *Recherches sur l'ancien peuple finois, d'après les rapports de la langue finnoise avec la langue grecque* som utkom 1778. Handelsmannen i Västerås Abraham Abrahamsson Hülphers (1734-98) var en av de flitigaste och mest betydelsefulla topografiska författarna i Sverige under 1700-talet. De delar av hans stora bibliotek som inte skänktes till Västerås stiftsbibliotek såldes på auktion 1805.

Gustav Vasa som romanhjärte
 38. (CAUMONT DE LA FORCE, CHARLOTTE ROSE DE) *Gustaf Vasa; eller konung Gustaf I:s kärleks-händelser*. Öfversättning. Sthlm, A. J. Nordström, 1775. Liten 8:o. 180 s. Häftad i trevligt samtida blått glättat pappomslag med guldlinjrad rygg, rosa titeletikett och rödstänkta snitt. Ryggen lite nött upptill. Inlagan lätt lagerfläckig och dessutom med några brunfläckar i texten på s. 87 och 169–72, vilka beror på orent papper. En mindre solkfläck i nedre marginalen på s. 143–44. Med J. H. Schröders exlibris. Bra ex. *3750

Andra upplagan utkom 1776 och en tredje 1786. Detta är den första. Om detta arbete skriver Bygdén: "Originalen till denna roman är: Gustave Vasa, histoire de Suede, Amsterdam, 1698, som tillskrivs Charlotte Rose de Caumont de la Force; omtr. Paris 1725 samt i Bibliothèque de campagne ou amusements de l'esprit et du coeur, La Haye 1738. En tysk bearb. Der tapfere und verliebte Gustaf von Vasa oder: die Wunderwerck der Liebe an den Nordischen Höfen, Franckfurt & Leipz. 1698, har till förf. Ch. F. Hunold".

Första upplagan av Gunnlaug Ormstungas saga
 39. *Sagan af Gunnlaugi Ormstungu ok skalld-Rafni, sive Gunnlaugi Vermilingvis & Rafnis poetæe vita*. Ex manuscriptis legati Magnæani cum interpretatione latina, notis, chronologia, tabulis genealogicis, & indicibus, tam rerum, quam verborum. Köpenhamn, typographeo Regiæ universitatis, apud viduam A. H. Godiche, per Frid. Christian Godiche, 1775. Stor 4:o. (8), xxxii, 318, (79) s. & 3 grav. plr, varav två utvikbara. Med 5 grav. vinjetter i texten. Sidorna 311–14 är två ensidigt tryckta tabeller, varav en utvikbar. Vackert samtida stänkdekorerat skinnbd med upphöjda bind, rikt guldonrerad rygg och tegelbrun titeletikett i marokäng. Röda snitt. Smutsitelbladets marginaler och sista blanka sidan bruntonade av skinnets i bandet. Ett fåtal småfläckar. Sigfrid Lorents Gahm Perssons grav. exlibris med bl.a. runsten och ugglor, stpl för D. G. Nescher på titelbladet, duplettmarkering från Kungliga bibliote-

ket och spår av gammal auktionslapp över denna samt Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Mycket fint ex. *18000

39.

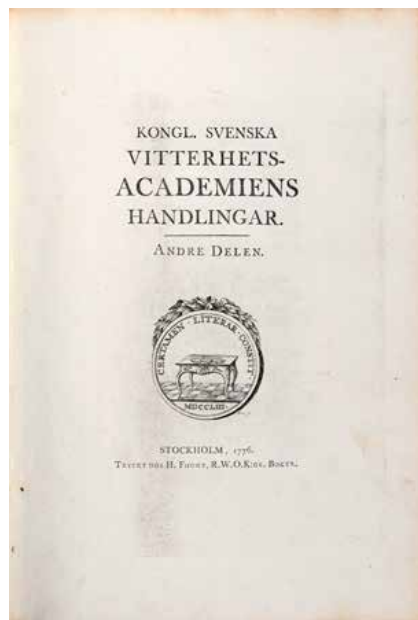
Fiske s. 211. Bibliotheca danica III:633. Första tryckta upplagan och utgiven av Jón Eiríksson. Efter inledningen "Ad lectorem" följer originaltexten med latinsk parallellöversättning. Kommentarer och register från sidan 194. Planscherna i dubbelt format vid sidorna 139 och 164 avbildar isländska hus från omkring år 1000. Faksimilplanschen i slutet visar två handskriftsprov ur manuskript i Stockholm respektive Köpenhamn. Sigfrid Lorents Gahm Perssons (1725–94) exlibris, som är graverat av Snack, har i runslinga texten: "Merki af Sigfrid Gahm Pedersson". Gahm Perssons fina och välbundna boksamling såldes efter hans död på auktion, efter att Nescher därur uttagit och köpt 230 nummer. Daniel Georg Nescher (1753–1827) var vinhandlare och överinspektör samt framstående bok- och myntsamlare. Neschers boksamling inköptes efter dennes död i sin helhet av Kungliga biblioteket 1828 och delar såldes senare på dubblettauktioner.

På extra stort papper

40. *Kongl. svenska Vitterhets-academiens handlingar*. Andre delen. Sthlm, H. Fougst, 1776. Folio. (4), 264 s. Med grav. titelvinjett. Något nött samtida marmorert skinnbd med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg, röd titeletikett och grön nummerskylt, båda i marokäng, samt helt guldsnitt. Smala guldpressade pärmåbårder och

blindpressad kantdekor. Rygg och övre delen av pärmarna lätt blekta. Pärmarna med några små repor och fläckar. Märke efter en bortriven gammal auktionsetikett på insidan av främre pärmen och gammal duplettmarkering i blyerts på försättsbladet. Några fläckar i inre marginalen på s. 221–22. Ex. på tjockt fint skrivpapper med mycket stora marginaler. Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *5000

Utkom i fem delar 1755–88. Innehåller tal av C. F. Scheffer, J. W. Liljestråle, A. G. Leyonhufvud, G. F. Gyllenborg, J. Elers, C. Manderström, S. A. Piper, A. Schönberg, B. Frondin och "Anmärkningar öfver svenska språket" av E. af Sotberg, "Försök til en fri öfversättning af Plinii den yngres läf-tal til kejs. Trajanus" av A. G. Leyonhufvud, "Mina tårar. Skalde-quäde" av Johan Elers, äreminne över Gustaf Bonde av C. R. Berch m.m. Löst bifogat även "N:o 31 av Stockholms Wekoblad. Lördagen d. 11 augusti 1753" där Vitterhetsakademiens stiftande beskrivs. Boken är normalt sett utgiven i oktavformat.

40.

41.

Tristram Shandy på franska

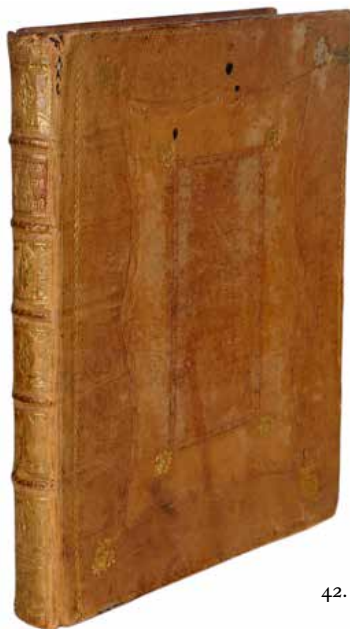
41. STERNE, (L.). *La vie et les opinions de Tristram Shandy*, traduites de l'anglais de Stern. I-IV. Neuchâtel, l'imprim. de la Société typographique, 1777 respektive "Yorck" (=Paris), 1785. 12:o. (4), xxiv, 286, (2 blanka) + (4), 352 + iv, 280 + (2), 286 s. Två vackra men inte helt uniforma samtida lätt nötta hfrbd med rikt guldornerade ryggar, röda titel- och gröna deltiteletiketter i marokäng. Röda snitt. Ett litet maskhål i ryggskinnet på den första volymen och en liten repa på ryggen på den andra. Någon enstaka småfläck. Gamla välgjorda lagningar i marginalen på s. 37-40 i del I och 27-28 i del II. Del II delvis med en liten bruntonad fläck i nedre marginalen. *10000

Rochedieu s. 316-17. Voogd s. 103 respektive 105. De första två delarna är översatta av Frénais, de senare två av Charles F. De Bonnay. *The life and opinions of Tristram Shandy* utkom 1759-67 i åtta delar och den första franska delöversättningen trycktes redan 1760. Frénais var först med en fransk översättning i två band av originalets första fyra delar och den trycktes 1776, varpå följde detta omtryck. Dessa kompletterades först 1785 av De Bonnays översättning i två band av originalets del V-VIII. Samma år utkom ytterligare en översättning av del V-VIII, av De la Beaume. Dennes översättning anses vara bättre, men det var Frénais och De Bonnays bägge översättningar som kom att bli standardutgåvan av *Tristram Shandy* på franska under de följande 50 åren.

Fornnordisk poetik i spegelband

42. ÓLAFSSON, J. *Om Nordens gamle digtekonst* dens grundregler, versarter, sprog og foredragsmaade. Et prüssskrift ved John Olafsen. Paa det kongelige Videnskabers selskabs bekostning. Köpenhamn, A. F. Stein, 1786. Stor 4:o. (8), xvi, (4), 256, (35) s. Samtida ljusbrunt svartstänkt skinnbd med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg och brun titeletikett. Helt guldsnitt. Pärmarna av spegelbandstyp med ramtryck i guld och blindpressade ramverk med fält i olika färger och inplacerade guldtryckta blomsterstämplar. Främre ytterfalsen med en mindre maskskada upptill. Frampärmen lätt nött och med några bläckstänk. En längre mycket ytlig skrapning på bakpärmen. Vackert inre pärmapper med röd och svart dekor. Ericssbergs biblioteks exlibris. *7500

Fiske s. 441. Bibliotheca danica I:1084. Jón Ólafsson (1731-1811) var isländsk filolog och författare. Bland hans övriga skrifter märks *Syntagma historico-ecclesiasticum de baptismo* (1770).

42.

43.

Med bidrag av Jean Paul

43. *Mixturen für Menschenkinder* aus allen Ständen, von verschiedenen Verfassern. Frankfurt und Leipzig, 1786. 8:o. (12), 243 s. Med grav. titelvinjett. Samtida hfrbd med gulddornerad rygg och grå titeletikett samt glättade snitt. Ryggen med en fuktfläck. Både titeletiketten och en blyertsanteckning anger Jean Paul som författare. Med Gustaf Taubes litograferade vapenexlibris. Bra ex. *12500

VDr8 12683701. Berend 51–55. Vinjetten föreställer ett apotek där en hop människor med påkar och en fackla står utanför dörren i färd med att bryta sig in. Titelordet *Mixturen* syftar ju bildligt talat på mediciner. Redaktör var Erhard Friedrich Vogel (1750–1823) och boken innehåller 61 satiriska stycken, av vilka sju, under signaturerna "H", samt förordet är författade av Jean Paul Richter (1763–1825). Enligt Berend bidrog Jean Paul även till flera ytterligare stycken. Gustaf Taube (1796–1852) hade ett stort och intressant bibliotek som stod på Ryningsholm i Jönköpings län och vilket efter hans sons död såldes på bokauktion i Stockholm 1901, där Carl Carlsson Bonde tillhörde de ivrigaste köparna.

44.

Svensk jesuit i Italien

44. (THJULÉN, L. 1.) *Tutti han ragione* o sia alcune riflessioni sul libro intitolato Tutti han torto. Seconda edizione coretta, ed accresciuta dall autore. "Italia", 1793. 8:o. Utvikbart grav. titelblad, (4), 3–134 s. Samtida elegant grönt halvmarokängbd med gulddornerad rygg, tegelbrun titeletikett och mörkbrun dekoretikett. Gula snitt. Titelbladet lite löst nedtill. Liten fläck i nedre marginalen på s. 123–24. Med diskret duplettmarkering i blyerts från Kungliga biblioteket. Anteckning på frampärmens insida av Christoffer Eichhorn: "Förf. är svensken Lars Ignatius Thjulén. C. E.". Fint ex. *3500

Ytterligare minst två upplagor tycks ha tryckts samma år. Riktad mot *Tutti han torto ossia lettera a mio zio sulla Rivoluzione di Francia* (1791) av den sicilianska historikern och ekonomen Saverio Scrofani (1756–1835). Scrofani bodde i Paris 1788–91 och titeln betyder "Alla har fel eller brev till min farbror om den franska revolutionen". Thjulén replikerar i titeln på föreliggande bok i stället att "Alla har rätt". Lorenzo Ignazio (Birger Lars) Thjulén (1746–1833) var svensk katolsk jesuit och författare. Han reste 1767 för att bli sekreterare hos den svenska konsulen i Cadiz i Spanien, men hamnade i stället i Italien. Då Jakob Jonas Björnstahl 1772 kom till Bologna mötte han honom: "Här är ock en annan svensk, som gifvit sig så djupt in i

teologien, at han gjort sig til jesuite; han heter Birger Laur. Thjulén, ifrån Götheborg, en ung och vacker karl, har vid pass 30 år; tyckes vara ganska beskedlig; och brister icke på på insigter; uti chresma eller smörjelsen har han ock antagit Ignatii namn, så att han nu kallar sig Lorenzo Ignazio Thiulén". Han var en flitig författare och översättare.

Förbjuden satir med den ovanliga gravyren

45. (KLINGER, F. M. von) *Doctor Faust's lefverne, gerningar och hellvetesfärd*. Öfversättning. I–III. Sthlm, J. C. Holmberg, 180r. 8:o. Grav. titelblad, 122 s. + grav. titelblad, 80 s. + grav. titelblad, 141 s. & 1 grav. plansch. Samtida något nött men läckert glättat mörkblått pappbd med guldlinjerad rygg, guldräglad ryggtitel och blåstänkta snitt. Första titelbladet lätt solkigt. Smålagningar och uppfostringar i ryggmarginalen i det första arket, s. 1–16. Spridda lagerfläckar och lite fler fläckar på s. 36–44 i första och 77–80 i andra delen. Det sista bladet med liten lagning i nedersta

45.

marginalen. På frampärmens insida den felaktiga anteckningen "af Vulpius" och den riktiga att "boken blef åtalad". Fint ex. med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. *6000

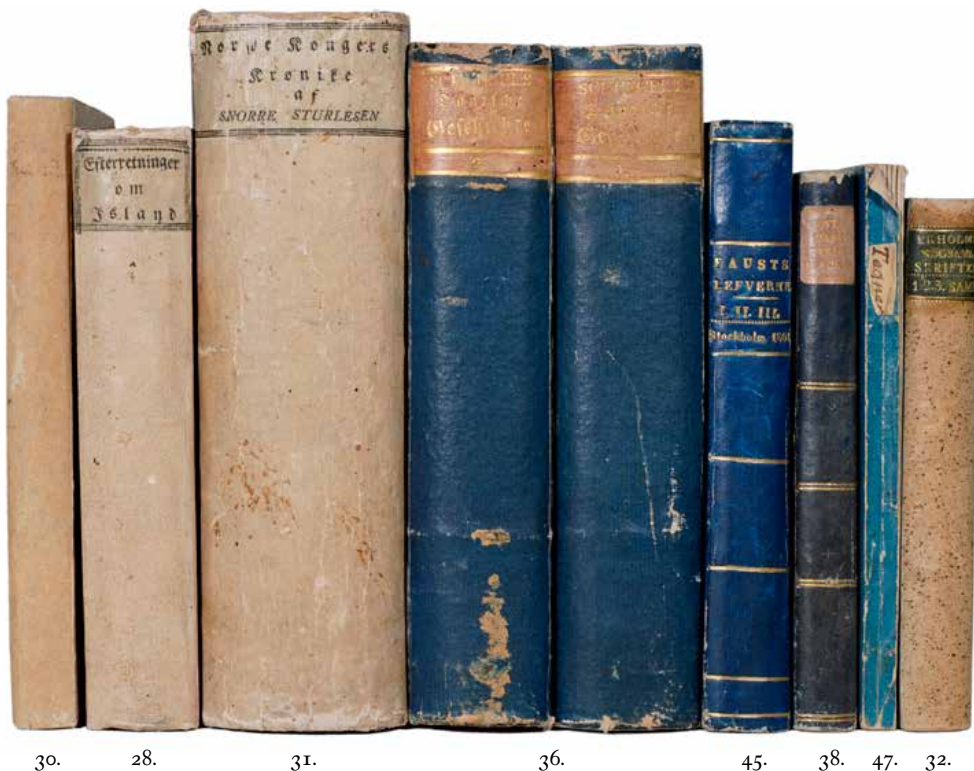
Åhlén & Åhlén 18.10. Översättningen gjord av Eric Magnus Lindströmer. Den graverade planschen vid sidan 126 i tredje delen finns bara i en del av upplagan. Boken är en dräplig samtidssatir och i Sverige åtalades både översättaren och boktryckaren i en uppmärksam process där de dömdes till 300 dlr i böter.

"Åt snillet af vänskapen"

46. BRINKMAN, C. G. von. *Gedichte von Carl Gustav von Brinckmann*. I. Berlin, J. D. Sander, 1804. Liten 8:o. Grav. titelblad, (1, 1 blank), XVIII, 332 s. Samtida hfrbd med guldlinjerad rygg, brun titeletikett och gula snitt samt glättade gröna pärmapper. Ryggen något blekt och lite flammig nedtill. Det grav. titelbladet med en fuktfläck i den nedre marginalen. Inlagan med sporadiska lagerfläckar. En handskriven dedikation på försättsbladet: "Åt Snillet af vänskapen" och en raderad namnteckning på främre pärmens insida. *10000

*Åt Snillet
af vänskapen.*

Allt som utkom. Med tryckt dedikation till Goethe. Carl Gustaf von Brinkman (1764–1847) var ämbetsman och diplomat samt ledamot av både Svenska akademien och Vetenskapsakademien. Han debuterade som skönlitterär författare i Tyskland redan 1789 under pseudonymen "Selmar". På svenska framträdde han inte i vitterheten förrän i mitten av 1820-talet. Brinkman var också boksamlare och byggde upp en av de finaste boksamlingarna som funnits i Sverige. Den överläts efter hans död till Uppsala universitetsbibliotek och hans stora handskriftssamling placerades hos Trolle-Wachtmeister på Trolle-Ljungby i Skåne. "Vänskap" var ett centralt begrepp i Brinkmans liv och världsbild. I brev till Esaias Tegnér berömmar han sig själv för att äga "snille för vänskap" (3/3 1826) och att "vänskapen hos mig är den enda rätt utbildade konstfärdighet jag äger" (5/1 1835). Vem dedikationen är riktad till är tyvärr inte känt. En annan likalydande dedikation i ett senare arbete sägs vara ställd till Fredrika Bremer.

Fågelleken av Tegnér på tyska

47. TEGNÉR, E. & MOHNIKE, G. C. F. *Der Auerhahn* von Esaias Tegnér und Gottl. Christ. Friedr. Mohnike. Stralsund, Königlichen Regierungsbuchdruckerei, 1828. 8:o. (4), 124 s. & 1 grav. plansch. Häftad, oskuren och uppskuren i glättat blått tryckt omslag. Ryggen med nagg överst. Främre omslagsfalsen nästan helt sprucken. Lite lös i häftningen mellan arken. Handskriven samtida etikett "Tegnér" på ryggen. Med J. H. Schröders exlibris. Fint ex. på tjockt papper.

*7500

Kjellberg 828.09. På W. Trinius förlag. Planschen som sitter som frontespis föreställer en orrhöna och är graverad av J. F. Weber. Innehåller Tegnérns *Fågelleken*, som tryck-

tes första gången 1828, med parallelltext på svenska och tyska jämte "Anmerkungen" och "Geschichte des Auerhahns". Titelbladet har en latinsk devis "Cantu nascentem lucemque diemque salutans" – han sjunger för att hälsa ljusets och dagens födelse. Gottlieb Mohnike (1781–1841) var konsistorialråd i Stralsund och översatte både dikter och tal av Tegnér till tyska, liksom en rad andra svenska författares verk.

Gevär och skjutkonst

48. ENANDER, T. A. *Anvisning till handgevärens kännedom*, vård och istandsättande. Sthlm, P. A. Norstedt & söner, 1832. 8:o. (4), LII, 314, (2) s. & 3 utvikbara litograferade plr & 1 utvikbar tryckt tabell. + ENANDER, T. A. *Anvisning till skjutkonsten med handgevär*. Sthlm, P. A. Norstedt & söner,

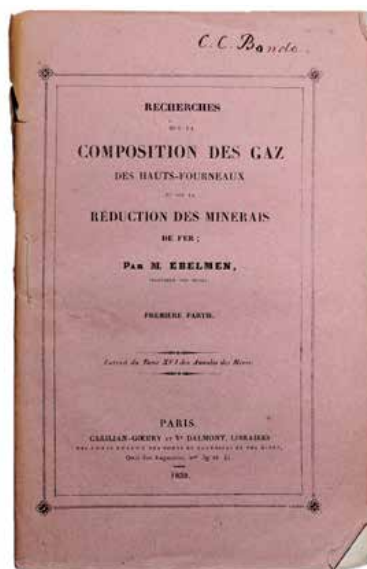
1832. 8:o. xx, 262, (2 blanka) s. & 1 tryckt tabell & 1 utvikbar litograferad plansch. Samtida grått hklbd med lackad guldornerad rygg och grön titeletikett i saffian samt marmorerade pärm-papper. Blåstänkta snitt. Bra inlaga med någon enstaka småfläck. Fint samlingsband. *12000

Schreber 80 respektive 81, som kallar det första arbetet "en värdefull avhandling". Planscherna i första arbetet tryckta hos Schéele efter förlagor av Utterman och i andra arbetet är planschen litograferad av Runbom. Författarnamnet på båda titelbladen är dennes autograf i fak-simil. Jaktgevär avhandlas på sidorna 98-142 och 313-14 i första arbetet och sidorna 227-45 i det andra. Thure Anders Enander (1784-1851) var militär och verksam vid artilleriet.

Om gasers sammansättning

49. EBELMEN, (J.-J.). *Recherches sur la composition des gaz des hauts-fourneaux et sur la réduction des mineraux de fer. Première partie. Extrait du tome XVI des Annales des mines.* Paris, Fain et Thunot, 1839. 8:o. (2), 82 s. & 1 utvikbar litograferad plansch. + EBELMEN, (J.-J.). *Recherches sur la composition des gaz des hauts-fourneaux. 2e partie. Extrait du tome XX des Annales des mines.* Paris, Fain et Thunot, 1841-42. 8:o. 112 s. & 1 utvikbar litograferad plansch. Två oskurna och ouppskurna häften i tryckta rosa omslag. Första volymen med en längre reva i omslagets rygg och andra volymen med smårevor i ryggens överdel och en pappersförlust i nedre yttre hörn på bakre omslaget. Namnteckning C. C. Bonde på främre omslagen. *6000

Om masugnar och gasers sammansättning. Författad under Jacques-Joseph Ebelmens (1814-52) tid som gruvingenjör i Franche-Comté i östra Frankrike. Under denna tid utförde han en mängd experiment och framställde bland annat artificiella kristaller. 1841 anställdes han som biträdande redaktionssekreterare för *Annales des mines*. Han blev sedan lärare i kemi vid École polytechnique och 1845 chefsingenjör vid Sèvres porslinsfabrik samt professor vid École des mines. Carl Bonde (1786-1854) var jurist och överstekammarjunkare samt far till Carl Jedvard Bonde.

49.

50.

Om att spå i kort

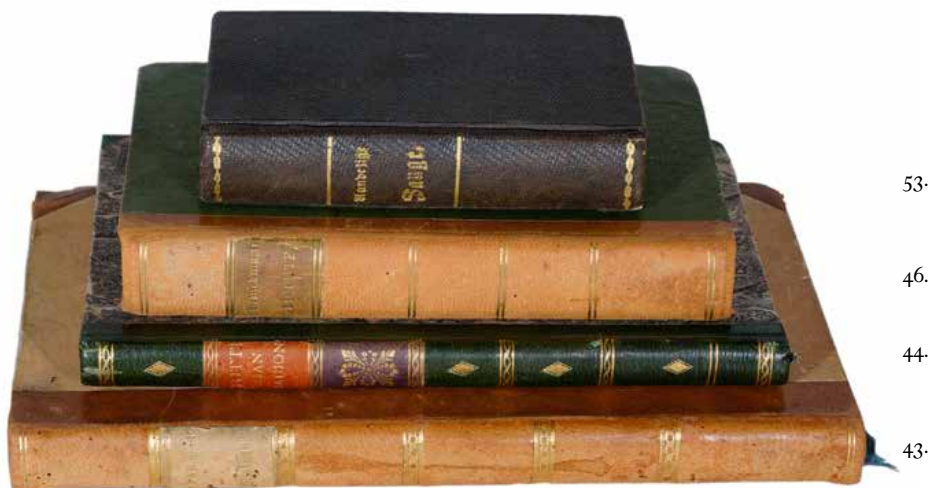
50. HERLOSZSOHN, c. *Vier Farben*, das heisst: die deutschen Spielkarten in ihrer symbolischen Bedeutung beschrieben und erklärt von Susanna Rümpler, Kartenschlägerin. An's Licht befördert durch C. Herloszsohn. Dritte Auflage. Leipzig, A. Fest, 1845. 12:o. Litograferad front, 323, (1) s. Med 36 inklistrade kolorerade illustrationer av spelkort. Häftad och huvudsakligen oppskuren i tryckt gult omslag vilket är lätt solkigt och med några vikta hörn. Ryggen naggad i ändarna. Helt itu i häftningen mellan s. 144 och 145. Vikta hörn även på de första textsidorna. En del lagerfläckar i texten. *4000

Första upplagan utkom 1828 och en andra 1829. Uppdelad i fyra kapitel med nio inklistrade nävnt men trevligt kolorerade spelkortsbilder i varje del. Frontespisen visar en spågumma med spelkort sittande vid ett bord. I rummet finns också bland annat en kamin och en sopkvast samt på väggen en kalender för 1829, året efter första upplagans publicering. Både omslaget och smutstitelbladet meddelar att detta är fjärde delen i den nya följden av Herloszsohns samlade skrifter. Carl Herloszsohn (1804-49) var författare och encyklopedist. I förordet skriver han att han mottagit ett nästintill oläsbart och på barbariskt språk skrivet manuskript av fru Susanna Rümpler. Det är oklart huruvida hon existerat eller är en påhittad person av Herloszsohn.

Rar Shakespeareomarbetning

51. (SKOGMAN, C. D. AF) *Minnen af lediga stunder*. (Sthlm, L. J. Hjerta, 1846). Stor 8:o. 142 s. Trevligt samtida grönt moarémönsterpressat oklbd med guldornerad rygg och en blindpressad lyra på främre pärmern. Ryggen och pärmarnas övre delar blekta. Några små fläckar på bakpärmern. Bra inlaga med endast sporadiska småfläckar. Med en förvärvsanteckning på försättsbladet, Carl Jedvard Bondes namnteckning och formklipta exlibris. Fint ex. *5000

Klemming s. 315 som menar att hela upplagan bestod av 12 exemplar, men även 30 har nämnts. Ett opaginerat blad med impressum finns i Kungliga bibliotekets exemplar, men tycks aldrig ha funnits i detta. Klemming skriver att bladet "finnes dock blott i två ex.". Innehåller tre dramatiska arbeten: "Lady Macbeth. Utkast till en omarbetning

af Macbeth. Tragedi i fem akter af W. Shakespear", "Le roi de Carreau. Histoire véritable. En 5 tableaux. 1837" respektive "Drottning Christinas sista regeringsår. Historisk fantasi. 1839". Syftet med Skogmans bearbetning av *Macbeth* var enligt förordet: "Denna omarbetning är gjord af öfvertygelse, att menniskan icke är ett vilddjur af naturen, och att hon icke begår brott af instinkt eller för sitt nöje, utan någon gång af svaghet, men oftast under inflytande af häftiga passioner. Allt det höga och snillrika i stycket tillhör Shakspeare; endast frånvaron af det orimliga och ohyggliga tillhör omarbetaren". Föreliggande exemplar skänktes till Carl Jedvard Bonde av författarens son C. J. Skogman enligt anteckning på försättsbladet.

Moderna kommunikationer

52. RYDQUIST, C. *Om nutidens kommunikations-anstalter*, eller landsvägar, vatten- och jernvägar i Europa och Förenta staterne. I-II:1. Sthlm, P. A. Norstedt & söner, 1848–50. 8:o. (2), 210 + (2), 211–622 s. Bra ljusbrunt samtida hfrbd med guld- och blindpressad ryggdekor. Övre snitt, i övrigt oskuren. Något blekt rygg. Till största delen ouppskurna bladpar från s. 251 och framåt. Enstaka småfläckar. Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Fint ex. *3000

Allt som utkom. Med detta verk som en av sina meriter blev författaren 1851 invald som ledamot i Sveriges första järnvägskommitté, vilken arbetade för järnvägssträckan Köping-Hult. Han var också verksam i Strömsholms kanal AB.

Mormonernas psalmer

53. *Psalmer og aandelige sange*, til brug for Jesu Christi kirke af sidste dages hellige i Skandinavien. Femte udgave. Köpenhamn, udgivet og forlagt af H. C. Haight, trykt hos F. C. Bording, 1856. 16:o. (2), 5, (1 blank), v–xii, 368 s. Samtida brunt mönsterpressat klbd med guldlinjrad rygg och blåstänkta snitt. Bandet med några obetydliga småfläckar och stötta pärmhörn. Enstaka lagerfläckar. C. M. Carlanders exlibris. Fint ex. *4000
Flake-Draper 1740. Första danska upplagan utkom 1851 och innehöll bara 28 sånger. Denna upplaga innehåller 172. Tidig nordisk upplaga av mormonernas psalmer och sånger. Med ett förord till fjärde upplagan undertecknat av John Van Cott (1814–83) som åren 1852–56 och 1859–61 var president över den mormonska skandinaviska missionen med högkvarter i Danmark. Efter avslutat värv återvände han till Utah ombord på skeppet "Waldemar", vilket också medförde en grupp omvända skandinaver.

Faksimil tryckt i 50 exemplar

54. MAGNUS, O. *Opera breve* [...]. Sthlm, Generalstabens litografiska anstalt, 1887. 4:o. (18, 2 blanka) s. Titelsidan tryckt i rött och svart. Med illustrationer i texten. Häftad med tryckt skyddsomslag i pergamyn. Liten nagg överst på ryggen. Faksimilsidorna oskurna. Fint ex. *3000

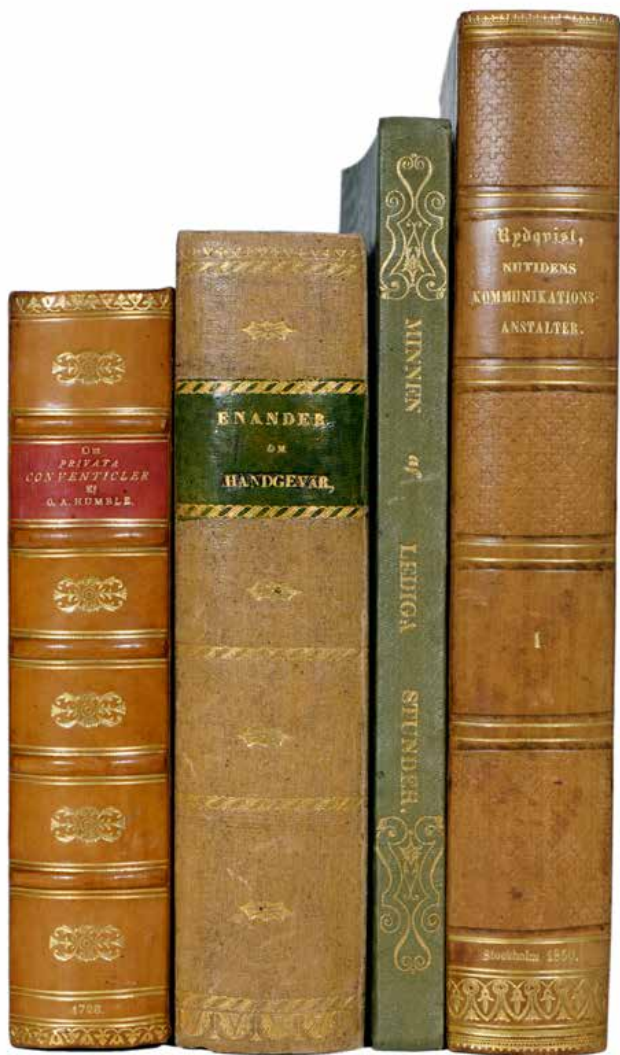
Jämför Collijn II, s. 73–75 och Rudbeck Skrifter 1092. Faksimil efter Ericsbergs originaltryck från 1539 utgivet i 50 numrerade exemplar, varav detta är nummer 42. De 16 faksimilsidorna är tryckta på fint handgjort papper. När Carl Jedvard Bonde förvärvade originalet till Ericsbergsbiblioteket var det det enda exemplaret i Sverige. Sommaren 1539 fullbordade den landsflyktiga Olaus Magnus sin ungdoms storverk, *Carta marina*. Den består av nio kartblad avsedda att klistras samman till en magnifik karta över Norden i formatet 122 x 165 cm. Varje kartblad är betecknat med en bokstav, från A till I, och i nedre högra hörnet står en kort kommentar på latin till varje bokstav, med information om vad som finns på det aktuella kartbladet. Samtidigt gav han ut en liten bok, *Opera breve*,

med mer utförliga kommentarer på italienska. Boken är uppställd med utgångspunkt från de stora bokstäverna på kartan, men på varje kartblad finns 10–15 mindre bokstäver, indikerande olika detaljer i kartbilden. För varje sådan mindre bokstav finns i *Opera breve* en kommentar till vad som avbildas på kartan. Det kan vara allt från en upplysning om att man genom att spänna benskenor under fötterna kan färdas en lång sträcka över det frusna havet på kort tid (med bild på kartan av skridskoåkare på Finska viken), att man kan få mjölk och ost från tama renar (med bild på kartan av renmjölkande flicka i Västerbotten), att det finns gott om leoparder i södra Norrland (med bild på kartan av en lokatt utanför Delsbo) m.m. Det är uppenbart att *Opera breve* såldes tillsammans med den stora kartan och man har mer nytta av den lilla boken tillsammans med kartan då skriften är högst användbar och underhållande. Under åren efter 1539 utvecklade Olaus Magnus de korta kommentarerna till en omfattande bok om Nordens folk och kultur, publicerad 1555. Både för denna och sin bror Johannes Magnus kommande historia görs det reklam på det sista bladet, som försetts med illustrationsprov, vilka visar att arbetet med träsnittsillustrationerna till 1555 års historia redan var påbörjat.

FÖRTECKNING ÖVER NÅGRA I KATALOGEN CITERADE REFERENSVERK

- ADAMS, H. M. *Catalogue of Books Printed on the Continent of Europe, 1501–1600 in Cambridge Libraries*. I–II. Mansfield, (1999).
- BALLHAUSEN, C. J. & JOHANSEN, P. *Thesaurus librorum danicorum 17. århundrede*. Viborg, 1990.
- BEREND, E. & KROGOLL, J. *Jean-Paul-Bibliographie. Neu bearbeitet und ergänzt*. Stuttgart, 1963.
- BRING, S. E. *Svenskt boklexikon 1700–1829*. Riksdagshandlingar: Uppsala, 1961.
- BRUUN, C. V. & NIELSEN, L. & DAL, E. *Bibliotheca danica. Systematisk fortegnelse over den danske litteratur fra 1482 til 1830. Genudgivet med tillæg og henvisninger af det Kongelige bibliotek*. I–V + supplement. Köpenhamn, 1961–63.
- BYGDÉN, L. *Svenskt anonym- och pseudonymlexikon*. Faksimil. Sthlm, 1974.
- CARTIER, A. *Bibliographie des éditions des de Tournes*. Paris, 1937.
- COHEN, H. *Guide de l'amateur de livres a gravures du XVIIIe siècle. Sixième édition revue, corrigée et considérablement augmentée par Seymour de Ricci*. I–II. Melun, 1912.
- COLLIJN, I. *Sveriges bibliografi intill år 1600*. I–III. Uppsala, 1927–38.
- COLLIJN, I. *Sveriges bibliografi. 1600-talet*. I–II. Uppsala, 1942–46.
- DELAVAU, M. & HILLARD, D. *Bibles imprimées du XVe au XVIIIe siècle conservées à Paris. Catalogue collectif*. Paris, 2002.
- Die Bibelsammlung der Württembergischen Landesbibliothek Stuttgart*. Stuttgart, 1984.
- DUVEEN, D. I. *Bibliotheca Alchemica et Chemica. Annotated Catalogue of Printed Books on Alchemy, Chemistry and Cognate Subjects*. Mansfield, 2000.
- ENGSTRÖM, G. *Amund Grefvæ. Den första boktryckaren i Göteborg*. Göteborg, 1983.
- FLAKE, C. J. & DRAPER, L. W. *A Mormon Bibliography, 1830–1930*. Provo, 2004.
- GUMUCHIAN & CIE. *Les livres de l'enfance du XVe au XIXe siècle*. Paris, 1930.
- GW – gesamtatalogderwiegendrucke.de
- GYBERG, E. *Spanien i svensk litteratur. En bibliografi*. Kungälv, 1973.
- HAMMARSKÖLD, L. *Förteckning på de i Sverige, från äldre, till närvarande tider, utkomna schole- och undervisningsböcker*. Sthlm, 1817.
- HAUGEN, E. L. A. *Bibliography of Scandinavian Dictionaries*. New York, 1984.
- HERMANNSSON, H. *Catalogue of the Icelandic Collection Bequeathed by Williard Fiske*. New York, 1960.
- HESSE, B.-O. *Svensk numismatisk bibliografi intill år 1903*. Västervik, 2004.
- HOGG, P. *The Hannås Collection: Catalogue of a Collection of Scandinavian Dictionaries, Grammars and Linguistic Literature, Presented to the British Library by Torgrim Hannås*. London, 1994.
- ISTC/Incunabula Short Title Catalogue – data.cerl.org/istc
- KJELLBERG, R. *Den svenska jakten i litteraturen. En kommenterad bibliografi intill år 1960*. Helsingborg, 1991
- KLEBERG, T. *Italien i svensk litteratur. Bibliografisk förteckning*. Göteborg, 1944.
- KLEMMING, G. E. *Sveriges dramatiska litteratur till och med 1875*. Sthlm, 1863–79.
- KRIVATSY, P. A. *Catalogue of Seventeenth Century Printed Books in the National Library of Medicine*. Bethesda, 1989.
- LINDBERG, S. G. *Swedish Books 1280–1907*. Sthlm, 1968.
- ROCHEDIEU, C. A. *Bibliography of French Translations of English Works 1700–1800*. Chicago, (1948).
- RUDBECK, G. Peter van Selow, stilgjutare och boktryckare i Stockholm 1618–1648. I: *Bok- och bibliotekshistoriska studier tillägnade Isak Collijn*. Uppsala, 1925.
- RUDBECK, G. *Skrifter till Sveriges historia tryckta före år 1600*. Uppsala, 1919.
- RUDBECK, J. *Svensk lagbibliografi för tiden före 1734 års lag*. Sthlm, 1915.
- SCHREBER, T. *Svenska jaktens litteratur intill år 1900. Försök till en bibliografisk förteckning*. Uppsala, 1920.
- SOULSBY, B. H. A. *A Catalogue of the Works of Linnaeus*. Second edition. Oxford, 1933.
- STCN/Short-Title Catalogue Netherlands – https://data.cerl.org/stcn
- TEERINK, H. & SCOUTEN, A. H. A. *A Bibliography of the Writings of Jonathan Swift*. Second edition, revised and corrected. London, 1963.
- The Kress Library of Business and Economics*. I–III & supplement I–II. New York respektive Cambridge, 1964, 1957–64, 1956–67.
- ULLRICH, H. *Robinson und Robinsonaden. Bibliographie, Geschichte, Kritik*. Weimar, 1898.
- VD16.de
- VD17.de
- VD18.de
- VOOGD, P. *A Bibliography of Sterne in French. I: The Shandean* 12 (2001).
- WARMHOLTZ, C. G. *Bibliotheca historica Sueo-Gothica*. I–XV + register. Köpenhamn, 1966–68.
- ZAUNMÜLLER, W. *Bibliographisches Handbuch der Sprachwörterbücher*. Kempten, 1958.
- ÅHLÉN, B. & ÅHLÉN, A. *Censur och tryckfrihet. Farliga skrifter i Sverige 1522–1954*. Södertälje, 2003.

24.

48.

51.

52.

MATS REHNSTRÖM

Rara böcker & handskrifter

Jakobsgatan 27 b
Box 16394, se-103 27 Stockholm, Sweden

08-411 92 24
info@rehnstroem.se
www.matsrehnstroem.se

Plusgiro 336514-5
Bankgiro 5336-6282

Medlem i Svenska antikvariatföreningen
Member of ILAB